

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

2023

Daniela Jiříčková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Daniela Jiříčková

Postava sirotka v literatuře pro děti a mládež

Olomouc 2023

Vedoucí práce: Mgr. Milan Mašát, Ph.D., MBA

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Milana Mašáta, Ph.D., MBA a pouze z uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Daniela Jiříčková

Poděkování

Děkuji Mgr. Milanu Mašátovi, Ph.D., MBA za odborné vedení bakalářské diplomové práce, za jeho ochotný přístup, cenné rady a připomínky, které mi v průběhu tvorby práce poskytoval. Také bych chtěla poděkovat svému příteli a rodině za podporu.

Obsah

Úvod	7
1 Základní pojmy a psychologická východiska	8
1.1 Rodina	8
1.2 Domov	9
1.3 Sirotek	9
1.3.1 Narušení struktury rodiny	9
1.3.2 Umístění sirotka	10
1.4 Náhradní péče	10
1.4.1 Osvojení	11
1.4.2 Pěstounská péče	11
1.4.3 Ústavní péče	12
2 Literatura pro děti a mládež	13
2.1 Literatura pro dívky	13
2.2 Vývoj literatury pro děti a mládež s tematikou sirotka	14
2.2.1 Lidové pohádky	15
2.2.2 19. století	16
2.2.3 20. století	17
2.2.4 21. století	18
3 Interpretace děl s postavou sirotka	19
3.1 19. století: Johanna Spyriová	20
3.1.1 <i>Heidi, děvčátko z hor</i> (1880)	20
3.2 20. století: Lucy Maud Montgomeryová	25
3.2.1 <i>Anna ze Zeleného domu</i> (1908)	25
3.3 21. století: Jacqueline Wilsonová	31
3.3.1 <i>Holka z popelnice</i> (2003)	31

4	Komparace děl s postavou sirotka.....	38
4.1	Základní informace	38
4.1.1	Tituly knih	38
4.1.2	Věk	39
4.1.3	Osiřené	39
4.2	Život sirotka.....	40
4.2.1	Formy náhradní péče	40
4.2.2	Osobnosti hlavních hrdinek	42
4.2.3	Vztahy s dětmi	48
4.3	Formální stránka knih	49
4.3.1	Jazyk	49
4.3.2	Kompozice.....	49
4.3.3	Ilustrace	49
	Závěr.....	51
	Seznam zdrojů	53
	Přílohy	57

Úvod

Dnes žijeme v době, kdy se výrazně snížila úmrtnost rodiček, na nemoci máme léky, takže dítě málokdy přijde v raném věku o oba rodiče. Proto se téma sirotek se může jevit jako neaktuální. Stále se však setkáváme s polosirotky, kteří přišli o jednoho z rodičů, či s dětmi odloženými například do baby boxů.

Postavy a životní osudy sirotek nás vždy fascinovaly. Jejich zobrazení nacházíme jak v literatuře pro dospělé, tak v literatuře pro děti a mládež, a to již v lidových pohádkách, dále v 19. století, kdy se v románech objevují první dětské hrdinové, často právě sirotci, až po současnost. Mezi všeobecně známé sirotky z lidových pohádek patří Jeníček a Mařenka, Popelka, Sněhurka či Maruška z pohádky *O dvanácti měsíčkách*. V 19. století si spisovatelé začali všimnout sociálních podmínek dětí včetně sirotek, jedná se například o díla Charlese Dickense či o dětskou postavu Cosettou z Hugova *Bídniků*. Následně se postavy sirotek dostaly i do dobrodružné literatury v zastoupení chlapce Mauglího z *Knihy džunglí* i do intencionální literatury pro mládež, jejíž významnými zastupitelkami jsou *Heidi, děvčátko z hor* a *Anna ze Zeleného domu*. I v české literatuře pro děti a mládež nacházíme zástupce sirotek, ze kterých bych uvedla *Robinsonku* Marie Majerové. Postavy sirotek se objevují v různých žánrech, nevyhnula se jim ani fantasy literatura se svým velmi populárním protagonistou sirotkem *Harry Potterem*. V současnosti se nejvíce osudy sirotek, rozpadlých a problémových rodin zabývá spisovatelka pro děti a mládež Jacqueline Wilsonová.

Jelikož se jedná o závažné téma i z pohledu pedagogiky a psychologie, budeme se v této bakalářské práci zabývat právě postavou sirotka v literatuře pro děti a mládež, a to konkrétně třemi intencionálními publikacemi z různých století, které byly vybrány následovně:

- 19. století: Johanna Spyriová: *Heidi, děvčátko z hor* (1880),
- 20. století: Lucy Maud Montgomeryová: *Anna ze Zeleného domu* (1908),
- 21. století: Jacqueline Wilsonová: *Holka z popelnice* (2003).

Po úvodním odborném vhledu do problematiky náhradní rodinné péče provedeme nejprve interpretaci jednotlivých děl s důrazem na zobrazení postavy sirotka a následně jejich komparaci, která je hlavním cílem této práce. Závěry srovnávací části budou využity i v následném nastínění přesahu do problematiky sirotek a uvedeme možnosti využití této literatury.

1 Základní pojmy a psychologická východiska

V práci zabývající se sirotky je důležité nejprve charakterizovat základní pojmy, které se k nim vážou. Budou nás zajímat termíny jako rodina, domov, sirotek. Poté se zaměříme na náhradní rodinnou péči a její formy. Na dané pojmy se podíváme také z pohledu psychologie.

1.1 Rodina

Rodina je definována jako *obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.*¹ Základní rodinu též označovanou jako nukleární tvoří rodiče a jejich vlastní či adoptované děti žijící ve společné domácnosti. Vyznačuje se důvěrnými vztahy, intimitou a soudržností. Je také menší v porovnání s rodinou širší, do které řadíme i prarodiče a další příbuzné. Dále lze rodinu dělit na orientační a reprodukční, přičemž orientační je ta, do které se dítě narodí, v ní jsou položeny základy socializace. Má také významný vliv na rodinu reprodukční, tedy tu, kterou jedinec sám založí.²

Pro práci je také důležité, jaký pohled má na rodinu samo dítě. Z psychologických testů a rozhovorů zjistil Zdeněk Matějček následující. Pro dítě nejsou podstatné vnější znaky rodiny. Rodinou je pro něj osoba či více osob, které se o něj starají. Nezáleží na tom, zda jsou nebo nejsou osoby pečující o dítě sezdané a zda je dítě vlastní či nevlastní. Podstatné je, aby se dítě v rodině cítilo bezvýhradně přijímáno a v bezpečí. Tyto předpoklady jsou důležité pro správný duševní vývoj dítěte. Mocht se na někoho spolehnout a mít v rodině jistoty má vliv na utváření sebevědomí dítěte. Orientační rodina je pro dítě klíčová v tom, jak se bude chovat v dalších mezilidských vztazích.³

¹ Rodina. In: *Sociologická encyklopedie*. [online]. Zdeněk R. Nešpor, ed., 2018. [cit. 7.10.2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

² Tamtéž.

³ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 15-17.

1.2 Domov

S rodinou velmi úzce souvisí termín domov. Skutečnost, co je to domov, popsal Matějček jako *místo, kde jsou naši lidé, ti kdo k nám patří a k nimž patříme my. Místo, kde jsme přijímáni takoví, jací jsme. Kde se nemusíme přetvařovat, kde nemusíme nic předstírat, ba dokonce kde ani nesmíme nic takového dělat. Z toho vědomí, že jsme přijímáni, plyne pak pocit jistoty a bezpečí.*⁴

Náš domov se utváří podle toho, jaký domov měli naši rodiče, pěstouni či adoptivní rodiče, jednoduše řečeno ti, kteří nás vychovávají. Domov a jeho fungování se přenáší z generace na generaci, jedná se o sociální dědičnost. Spadá do ní přebírání postojů, hodnot, zaměření, potřeb, tedy náš pohled na život a to, co od něj očekáváme. Takové dědictví se předává mezi lidmi, kteří společně žijí, vytvářejí pozitivní vztahy, čímž tvoří domov. Rodičovské postoje se v nás tvoří již v dětství, později je pouze aplikujeme v praxi. Je velmi pravděpodobné, že děti, které jsou šťastné a spokojené ve svých domovech, budou jednou sami vytvářet domovy s podobnými hodnotami a pěkným zázemím.⁵

1.3 Sirotek

Dostáváme se k zásadnímu pojmu této práce, kterým je sirotek. Jedná se o dítě, kterému zemřeli oba rodiče nebo alespoň jeden z nich (tzv. polosirotek). V současné době není osiření tak běžné, ale setkáváme se více s jiným typem sirotků, kteří se označují jako sirotci po žijících rodičích, též sociální sirotci. Jak z pojmu vyplývá, dítě alespoň jednoho rodiče má, ten se nicméně o dítě nemůže nebo nechce starat, či není pro dítě vhodné vyrůstat s biologickými rodiči. Takové děti jsou umístěny do ústavní nebo náhradní rodinné péče.⁶

1.3.1 Narušení struktury rodiny

Úmrtí rodiče je pro dítě bolestnou událostí. Musí se vyrovnat se smrtí blízké osoby, která ho vychovávala, pečovala o něj. Ztrátou matky či otce je narušena struktura rodiny. Pozůstalý rodič si může najít nového partnera, který však nemusí být přijímán dětmi. Ty si uchovávají vzpomínky na původního rodiče, kterého často idealizují a s touto představou mohou porovnávat nového rodiče.⁷

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 11.

⁵ Tamtéž, s. 10.

⁶ MATĚJČEK, Zdeněk – DYTRYCH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999, s. 72.

⁷ KUBÍČKOVÁ, Naděžda. *Zármutek a pomoc pozůstalým*. Praha: ISV, 2001, s. 55-57.

Další možností, jak zaplnit místo po rodiči, je, že se jeho role uchopí dospívající dítě, které cítí povinnost pomáhat v domácnosti či to po něm rodič přímo vyžaduje. Mohou nastat následující situace. V rodinách bez matky se její role uchopí dospívající dcera, která se stará o domácnost, vaří či vychovává mladší sourozence. Obdobná situace může vzniknout, když se role otce chopí dospívající syn. Ale i v rodinách, kde zůstane matka s dcerou či otec se synem se může očekávat větší pomoc dítěte v rodině a být oporou pro rodiče. Dospívající děti jsou nuceni k předčasné dospělosti, což není dobré vzhledem k jejich vývoji.⁸

Je důležité, aby dítě své truchlení zpracovalo, jinak by mohlo mít později deprese či problémy s navazováním vztahů.⁹ Na to, jakým způsobem bude truchlení probíhat, má vliv věk truchlícího, jeho osobnost, kultura, ve které vyrůstá a její pohled na smrt a také jak je na smrt nahlíženo v dané rodině.¹⁰

1.3.2 Umístění sirotka

Dítě, kterému umřeli oba rodiče, se může dostat do osvojení nebo pěstounské péče. Z psychologického hlediska je rozdíl v tom, jak je na dítě nazíráno. U osvojení se jedná často o vytoužené dítě, které rodiče sami nemohli mít. Pěstouni se dítěte ujímají spíš pro to, aby dítěti pomohli. Sami z toho mohou mít dobrý pocit, že vychovávají sirotka. Blíže si pojmy osvojení, pěstounskou péči a obecně náhradní rodinnou péči popíšeme v následující kapitole.¹¹

1.4 Náhradní péče

Pokud dítě nemůže vyrůstat ve své původní rodině, nabízí se dvě možnosti, a to náhradní výchovná péče a náhradní rodinná péče. Bubleová a Kovařík definují uvedené pojmy takto: *Náhradní výchovná péče je forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastěji jde o péči ústavní, v níž je dítě vychováváno až do své dospělosti. Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.*¹²

Při popisu náhradní péče je důležité také charakterizovat psychologická hlediska jeho jednotlivých forem. Nelze posuzovat, která forma je lepší a která horší, ale spíše vhodnější

⁸ KUBÍČKOVÁ, Naděžda. *Zármutek a pomoc pozůstalým*. Praha: ISV, 2001, s. 57-58.

⁹ Tamtéž, s. 58-59.

¹⁰ Tamtéž, s. 87.

¹¹ SATIROVÁ, Virginia. *Knihy o rodině*. Praha: Práh, 1994, s. 162.

¹² MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 31.

a méně vhodná pro konkrétní případ. Ve všech případech se jedná o péči o dítě, které se narodilo někomu jinému. Důležité je se s dítětem sžít, pochopit jeho potřeby. Každá forma klade jiné nároky na pečující osoby.¹³

1.4.1 Osvojení

Za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče je považováno osvojení. V současnosti se užívá více tento pojem, ale znamená totéž co adopce.¹⁴ Jedná se o takovou skutečnost, při které si manželé nebo jednotlivec osvojuje opuštěné dítě, tedy přijímá ho za vlastní, čímž mezi nimi vzniká příbuzenský vztah. K adopci se uchylují páry, které nemohou mít vlastní děti, také si lze osvojit dítě manžela či manželky. Vždy je zapotřebí rozhodnutí soudu.¹⁵ Jedná se o nejvyšší možnou formu náhradní rodinné péče.¹⁶ Pro osvojitele je důležité, aby se dítě cítilo jako jejich vlastní. Problém může nastat ve chvíli, kdy mají osvojitelé vysoké nároky, které však dítě nemůže naplnit vzhledem ke své genetické vybavenosti. Páry, které nemohou mít vlastní děti, si adoptí uspokojují své mateřské a otcovské potřeby.¹⁷

1.4.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je státem řízená a kontrolovaná náhradní rodinná výchova. Pěstounem se stejně jako u osvojení může stát manželský pár či jedinec a je též zapotřebí rozhodnutí soudu. K pěstounské péči dochází, pokud dítě nemůže vyrůstat ve své biologické rodině, pokud je ústavní péče pro dítě nevyhovující a pokud nemůže být dítě osvojeno. Cílem je zajistit dítěti co nejlepší podmínky pro život. Dítě má stále své biologické rodiče, kteří zůstávají jeho zákonnými zástupci. Stát poskytuje dítěti hmotné zajištění a pěstounům odměnu. Pěstounská péče může mít formu individuální či skupinovou, kdy se jedná o velké rodiny mající děti v pěstounské péči nebo o SOS dětské vesničky.¹⁸

V případě individuální pěstounské péče je z právního hlediska svazek mezi pěstounem a dítětem volnější, pěstouni se nestaví do role biologických rodičů. To může být výhoda v tom, že lépe přijímají dítě problémové či s postižením.¹⁹ Z pohledu dítěte může být toto volnější postavení problém, může se cítit v rodině jako někdo, kdo do ní nepatří, může mít problém

¹³ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 45.

¹⁴ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008, s. 42.

¹⁵ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 33-34.

¹⁶ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008, s. 42.

¹⁷ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 45-47.

¹⁸ Tamtéž, s. 34-35.

¹⁹ Tamtéž, s. 47.

navázat vztahy, když samo neví, jak dlouho v této rodině bude a jakou v ní má roli.²⁰ Úkol pěstounů je stejný jako u osvojitelů a to poskytnout dítěti výchovu v rodinném prostředí. Dítě u pěstounů má často možnost být v kontaktu se svými vlastními rodiči.²¹

Důvodem k umístění dítěte na určitý čas do pěstounské péče může být výkon trestu nebo pobyt v psychiatrické léčebně rodiče za předpokladu, že se o něj ani druhý rodič nemůže postarat. Je také jedním z řešení pro dítě, kterému umřou oba rodiče. Takový sirotek má svého poručníka a další příbuzné, kteří si dítě mohou vzít sami do pěstounské péče, ale ne vždy je to v jejich silách či v cestě stojí jiný problém. Mají ale zájem na tom, aby nebylo dítě umístěno do ústavní péče (dnes by se jednalo o dětský domov, dříve to byly sirotčince), ale do náhradní rodinné péče.²²

Pěstounská péče může mít i podobu velké rodiny v čele s manželským párem nebo SOS vesničky s matkou pěstounkou. V této formě péče vyrůstá společně větší počet dětí, tj. šest a více. V početnější rodině je více rozvíjena spolupráce, sourozenci si nejsou konkurencí ale pomocníky. Nevýhodou SOS vesniček je postrádání role otce, který schází zejména chlapcům. Kvůli tomu se u nich mohou rozvinout poruchy chování. Oproti tomu dívky vyrůstající v této formě mají v dospělosti silné předpoklady k mateřské roli.²³

V případě, že se rodiče nemohou starat o své děti je nejčastěji přistupováno k pěstounské péči v podobě prarodičů či jiných příbuzných. Výhodou je, že znají alespoň jednoho rodiče a že jsou s dítětem příbuzní. Dítě tedy vyrůstá s lidmi, které zná, se kterými už má nějaký vztah a kde jej pravděpodobně přijímají. Problém může být ve vyšším věku pěstounů – prarodičů. Nejsou nakloněni odborné pomoci a nelíbí se jim jakýkoliv zásah do rodiny, kterou pokládají za nedotknutelnou.²⁴

1.4.3 Ústavní péče

Pokud není možné vychovávat dítě v náhradní rodině, je umístěno do ústavní péče. Je mu přidělena sociální pracovnice, která se stává jeho opatrovníkem, vychováváno je však společně s dalšími dětmi vychovateli v dané instituci. Jedná se o kojenecké ústavy, dětské domovy a ústavy sociální péče pro děti s mentálním postižením.²⁵

²⁰ SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 1994, s. 162.

²¹ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 47.

²² SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 1994, s. 162.

²³ MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, s. 47-49.

²⁴ Tamtéž, s. 50-52.

²⁵ Tamtéž, s. 39-41.

2 Literatura pro děti a mládež

Pojmem literatura pro děti a mládež myslíme takovou literaturu, která je určena přímo dětem a mládeži a která se vyznačuje vlastními žánrovými prioritami, specifickou funkčností, značnou mírou nezávislosti na proměnách literárních směrů a užší závislosti na adresátovi a sociální realitě. Takto charakterizovanou literaturu pro děti a mládež označujeme jako intencionální. V četbě dětí a mládeže se ovšem vyskytuje i literatura určena původně dospělým čtenářům, tu nazýváme v oblasti literatury pro děti a mládež jako neintencionální.²⁶

V publikaci *Dětství a dospívání v současné literatuře pro děti a mládež* uvádí Sladová, že: *Literatura pro děti a mládež je výrazným subsystémem literární slovesnosti, ve struktuře moderní literatury jde o sféru relativně autonomní vyznačující se řadou specifických znaků. Náleží mezi ně i poměrně značná míra závislosti na adresátovi textu a na sociální situaci, z níž vychází autor i čtenář. Právě tyto oblasti se v posledních desetiletích výrazněji transformovaly.*²⁷

2.1 Literatura pro dívky

Do literatury pro děti a mládež také spadá literatura psaná pro dívky. Jedná se oblast literatury terminologicky nesjednocenou. Holejšovská-Genčiová uvádí pojmy jako dívčí literatura, dívčí četba, dívčí román, román s dívčí hrdinkou, četba pro dívky.²⁸ Mocná charakterizuje dívčí román jako typ literatury čtený dívkami, kterým má příběh pomoci při osobním zráním prostřednictvím ztotožnění se s hlavní hrdinkou, což označujeme jako formativní funkci. Tato próza se zaměřuje na rozvoj osobnosti hrdinky, která řeší buď osobnostní konflikty – s rodiči, učiteli či kolektivem, nebo nastalé situace – nové školní prostředí, úmrtí nebo rozvod rodičů, zhoršení ekonomické situace v rodině, případně vstup do zaměstnání. V těchto nových situacích a mezilidských vztazích se hlavní hrdinka snaží vyznat, překonávat problémy a díky tomu vospívá jak citově, intelektuálně tak mravně.²⁹ Do této kategorie spadají všechny tři námi vybrané tituly v interpretační části práce.

²⁶ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004, s. 360-361.

²⁷ SLADOVÁ, Jana et al. *Dětství a dospívání v současné literatuře pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 5.

²⁸ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 130.

²⁹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004, s. 114.

2.2 Vývoj literatury pro děti a mládež s tematikou sirotka

V literatuře pro děti a mládež se setkáváme s postavou sirotka či nevlastního dítěte, a to v různých žánrech i literárních směrech a každý z nich nám podává poněkud jiný pohled. První sirotci a macechy se vyskytují již v lidových pohádkách a poté v různých povídkách a románech.³⁰

Přesto, že se jedná o časté téma v literatuře pro děti a mládež, neexistuje žádný souhrnný seznam této literatury. Proto se pokusíme nastínit vývoj literatury pro děti a mládež s tematikou sirotka. Vycházet budeme z díla Holejšovské-Genčiové: *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*,³¹ která se zabývá částečně knihami o sirotcích v kapitolách Vývoj prózy ze života dětí a Literatura psaná pro dívky. Knihy o sirotcích zmiňuje také Čenková v titulu *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*.³² Psychologický pohled na motivy sirotka v lidových pohádkách nám pak přináší Matějček a Dytrych v publikaci *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*.³³ Jako výchozí zdroj jsme také využili vyhledávání v Databázi knih³⁴ pomocí štítku sirotek, který vyhledá všechny knihy z databáze knih s tematikou sirotka, z nichž jsme vybrali ty spadající do literatury pro děti a mládež nebo čtené touto věkovou kategorií. Jedná se však pouze o výběr, který je zaměřený na známá díla či knihy významné z hlediska tohoto žánru.

V našem přehledu začneme s lidovými pohádkami, protože se zde často objevuje postava sirotka a děti jsou s těmito příběhy seznamovány. Dále se zaměříme na postavu sirotka v daných stoletích a to 19., 20. a 21., což je ve shodě s dělením knih v interpretační části práce.

³⁰ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999, s. 72.

³¹ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

³² ČENKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.

³³ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999.

³⁴ Štítky: sirotci. In: *Databazeknih.cz*. [online]. 2023. [cit. 21.3.2023]. Dostupné z:

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=1>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=2>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=3>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=4>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=5>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=6>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=7>

2.2.1 Lidové pohádky

V příběhu *O Popelce* umírá dívčina matka a otec se znovu ožení, aby nebyl na dítě a domácnost sám. Nevlastní matka představuje typickou macechu, která je na Popelku zlá. Tato chudá, ušmudlaná ale hodná dívka se však dočká šťastného konce. Podobně je na tom Sněhurka z pohádky *Sněhurka a sedm trpaslíků*. Její macecha je dokonce zlá čarodějnice. Lidová pohádka *O dvanácti měsíčkách* má svou hlavní hrdinku Marušku, které se chce macecha a nevlastní sestra Holena zbavit, proto ji posílají v zimě pro jahody. Dobrácké Maruše pomůže dvanáct kouzelných bratrů měsíčků. Macechu měla také Maruška s Jeníčkem v pohádce *O perníkové chaloupce*. Ovdovělý otec chtěl pro své děti novou matku, ta se posléze projevila jako zlá a panovačná. Jednou poručila muži, aby zavedl děti do lesa a domů se už více nevracely. Všechny uvedené lidové pohádky mají výchovný charakter a končí podobně. Macecha je za své chování potrestána a děti se dočkají lepšího života.³⁵

V lidových pohádkách se setkáváme s postavami typicky kladnými či zápornými. Díky těmto černobílým postavám se děti učí rozpoznat dobro a zlo. Zajímavé je, že nevlastní matky tu jsou vždy zobrazeny jako negativní osoby. Macecha jednoduše musí být zlá a krutá už ze své podstaty. Samotná záporka ne- ve slovním spojení nevlastní matka nám značí něco negativního, nepřirozeného. Jedná se o opak matky vlastní, která je vykreslena jako ta dobrá. Prostřednictvím tohoto vyobrazení nevlastní matky se má v dětech posilňovat to, aby si vážily své vlastní matky, avšak nevlastní matky, které ve skutečnosti mohou být také hodné, zobrazuje ve špatném světle, čímž jim škodí. A sám sirotek bývá popisován jako nešťastný, protože přišel o své milující rodiče a jak už jsme si vysvětlili, rodiče nevlastní jsou v lidových pohádkách zlí, proto sirotek nečeká nic dobrého. Tato představa, můžeme říct i předsudek, nicméně přetrvává do dneška. Příkladem může být situace, kdy dítě automaticky litujeme kvůli tomu, že je sirotek. Přitom může mít adoptivní rodiče či pěstouny, kteří se o něj dobře starají a dítě je u nich spokojeno.³⁶

³⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 66.

³⁶ Tamtéž, s. 66-70.

2.2.2 19. století

V 19. století se setkáváme s postavou sirotka v neintencionální literatuře pro děti a mládež, postava dítěte v těchto dílech zaujímá významnou roli. Nešťastné dětství v různých společenských podmínkách autoři vykreslili s takovým porozuměním, že se záhy stala i četbou mládeže.³⁷ Způsob nazírání na sirotka je pak dán konkrétním literárním směrem. V romantismu se setkáváme se šlechtnými levobočky či nevlastními dcerami, které se přes náročnou cestu dostaly například k lepšímu sociálnímu statusu. Následující realismus popisuje bez idealizací těžký život sirotků.³⁸

Téma obtížného údělu sirotků a polosirotků v prózách pro mládež převažovalo v sentimentální literatuře od 19. století až do 40. let 20. století. Čeňková mezi tato díla řadí například ranou tvorbu realistického romanopisce Charlese Dickense, a to *Olivera Twista* (1838), kvůli jeho velké víře v lidské dobro. Oliver, kterému po narození umírá matka, se dostává se do obecního sirotčince a poté ke skupině kapesních zlodějů. Nakonec z něj vyroste vzdělaný a slušný muž.³⁹ Dickens se i ve své další tvorbě zaměřoval na chudé děti, sirotky a polosirotky, například v románu s autobiografickými prvky *David Copperfield* (1850), *Malá Dorritka* (1855-57) a *Nadějné vyhlídky* (1860-61).

I v románu *Bídníci* (1862) Victora Huga se setkáváme s důležitou dětskou postavou – sirotkem Cosettou, které se ujal Jean Valjean. Sirotky jako hlavní postavy nacházíme v románech Marka Twaina: *Dobrodružství Toma Sawyera* (1876) a *Dobrodružství Huckleberryho Finna* (1884). Taktéž Mauglí z *Knihy džunglí* (1894) Rudyarda Kiplinga byl sirotek, který se liší od ostatních uvedených sirotků tím, že vyrůstal mezi zvířaty.

V tomto období se začínají také vyskytovat spisovatelky píšící o sirotcích. Dílo Charlotte Brontëové *Jana Eyerová* (1847) se stalo stabilní součástí dívčí literatury pod názvem *Sirotek lowoodský*, který popisuje nešťastné dětství Jany Eyrové u tety a poté v dobročinném ústavu pro chudé děti. Již vzniká tvorba určena přímo dívkám. Díla jako *Heidi, děvčátko z hor* (1880) Johanny Spyriové a *Malé ženy* (1868-69) May Alcottové popisují sirotky a polosirotky se soucitem a nepředstíraným humanismem.⁴⁰

³⁷ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 88.

³⁸ MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999, s. 72.

³⁹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 27.

⁴⁰ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 132-133.

2.2.3 20. století

Ve 20. století narůstá počet titulů se sirotky v intencionální literatuře pro děti a mládež. Mezi prvními se na začátku století objevuje *Anna ze Zeleného domu* (1908) od Lucy Maud Montgomeryové. Spisovatelkou věnující se taktéž tématu osiřelých dětí je Frances Hodgson Burnettová. Hlavní hrdinkou její *Tajemné zahrady* (1911) je Mary, ze které se kvůli choleře stává sirotek a musí se přestěhovat z koloniální Indie do Anglie. Další dívčí román Burnettové *Malá princezna* (1920) vypráví o dívce z bohaté rodiny, která přijde o otce a o veškeré dědictví. Eleanor H. Porterová nám přináší příběh *Pollyanna* (1913) o osiřelé dívce, vyrůstající u přísné tety. Tyto tituly bychom mohli označit také jako dívčí romány.

Trochu netradičním sirotkem je *Medvídek Paddington* (1958) Michaela Bonda. *Škola malého stromu* (1976) Forresta Cartera vypráví příběh osiřelého chlapce, kterého vychovávají prarodiče indiáni z kmene Čerokiů. Dobrodružnou sérii o třech sourozencích sirotcích *Řada nešťastných příhod* napsal Daniel Handler, první knihou ze série je *Zlý začátek* (1999).

Postavy sirotků také pronikají do žánru fantasy. Mezi více dětské můžeme zařadit knihu Astrid Lindgrenové: *Mio, můj Mio* (1954). Pro starší děti a mládež napsal James Matthew Barrie příběh nestárnoucího *Petra Pana* (1906). Rodiče zemřeli také hobitu Frodovi z *Pána prstenů* (1954) od významného autora fantasy literatury J. R. R. Tolkiena. Taktéž jeho přítel C. S. Lewis ve své sérii *Narnie* využil postavy sirotka, a to prince Kaspiana, který se objevuje ve stejnojmenném díle *Princ Kaspian* (1951) i těch následujících. Ovšem nejznámějším sirotkem z žánru fantasy je *Harry Potter* (1997) J. K. Rowlingové.

V české literatuře se setkáváme se sirotkem například u Václava Řezáče: *Poplach v Kovářské uličce* (1934). Ve 30. letech 20. století sílilo levicové hnutí, to se odráží i v literatuře, kdy se sirotek stává bojovníkem za sociální rovnost.⁴¹ Marie Majerová napsala příběh o polosirotku Blaženě, na kterou doléhá nová situace, kdy se stará o celou domácnost a začne se identifikovat s Robinsonem Crusoem, proto si začne říkat *Robinsonka* (1984). *Mateřské znaménko* (1985) Václava Pavla Borovičky popisuje příběh chlapce, který se na návštěvě u strýce seznámí s klukem z dětského domova. Dobrodružný román Ivy Procházkové: *Únos domů* (1998) vypráví o Liborovi, kterému nejenže tragicky umřou rodiče, ale stane se i obětí únosu.⁴²

⁴¹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006, s. 27.

⁴² Štítky: sirotci. In: *Databazeknih.cz*. [online]. 2023. [cit. 21.3.2023].

2.2.4 21. století

K přehledu knih s postavou sirotka se nám hodí postřeh Sladové, kdy uvádí, že *jednou z frekventovaných látek současné literatury pro děti a mládež je téma neúplné či nefunkční rodiny. Příčinou rozpadu rodinných vazeb může být smrt jednoho či obou rodičů, ale také vzájemné nepochopení a odluka partnerů, případně neschopnost dostat rodičovským závazkům.*⁴³ Literatura věnující se těmto nelehkým rodinným situacím má významný vliv na dětské čtenáře. Mohou se s touto problematikou setkat poprvé právě prostřednictvím literatury a nahradit tak přímou životní zkušenost. Dětem, které v rozpadlé nebo nefunkční rodině vyrůstají, tato četba pomáhá zpracovat a vyrovnat se se svou životní situací. Spisovatelé se zaměřují na city, duševní pohodu a psychologii hrdinů, díky čemuž se čtenáři mohou s příběhem ztotožnit, vžít se do role hrdiny a také přijmout svůj nelehký úděl.⁴⁴

S hrdinou sirotkem se setkáváme také v následující dobrodružné literatuře: Cornelia Funkeová: *Pán zlodějů* (2000), Georgia Byngová: *Úžasná kniha Molly Moonové o hypnotismu* (2002) a Robert Muchamore: *Nováček* (2004). I v české dobrodružné literatuře pro děti se setkáváme se sirotkem, a to ve tvorbě Františka Kalendy: *Pes, kocour a sirotek* (2016). Z české literatury můžeme dále uvést dílo Petry Braunové, a to o pohádkový příběh *Ema a kouzelná kniha* (2010) o dívce žijící v domě pro opuštěné, která má nadpřirozené schopnosti.

Ovšem za nejvýznamnější spisovatelku současnosti, která se věnuje v rámci literatury pro děti a mládež komplexně problémovými a rozpadlými rodinami či opuštěnými dětmi, považujeme britskou spisovatelku Jacqueline Wilsonovou. Její knihy také řadíme mezi dívčí romány. Z tvorby této čínorodé autorky zmíníme například tituly *Dvojčata v průšvihů* (1995) o jednovaječných dvojčatech a nevlastní matce, kterou nazývají Jezinka, *Líza Bublina* (2000) o soužití s matčíným novým partnerem a jeho rodinou či jednu z nejnovějších autorčíných knih *Nový domov Tracy a Jess* (2019), kde jedna z hlavních postav Tarcy vyrůstala v dětském domově. Vzhledem k tomu, že se Wilsonová hodně věnuje tvorbě o netradičních rodinách, vybrali jsme pro interpretační část právě její knihu o sirotkovi *Holka z popelnice* (2003).⁴⁵

⁴³ SLADOVÁ, Jana et al. *Dětství a dospívání v současné literatuře pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 9.

⁴⁴ Tamtéž, s. 9.

⁴⁵ Štítky: sirotci. In: *Databazeknih.cz*. [online]. 2023. [cit. 21.3.2023].

3 Interpretace děl s postavou sirotka

Pojem interpretace pochází z latinského *interpretatio* a znamená výklad, překlad, vysvětlení. Interpretací označujeme jak proces, tak výsledek výkladu ústních, písemných či znakových vyjádření za užití hermeneutického postupu. Podle užší definice se jedná o metodicky reflektovaný výklad písemných děl, který je vědecký a dodržuje pravidla hermeneutiky což je umění rozumět. Jedná se tedy o výklad uměleckých děl.⁴⁶

Interpretací literárního díla pak rozumíme proces komunikace s literárním textem, který vede k porozumění a ke skrytým významům. Výsledek interpretačního procesu spatřujeme v nalezení obsahu literárního díla a jeho smyslu. Do čtenářské interpretace spadá každá individuální četba, interpretace literárněvědecká je již metoda literární vědy, která se zabývá významovými vztahy uměleckého textu.⁴⁷

V následující části se budeme věnovat interpretaci vybraných děl s důrazem na zobrazení postavy sirotka. Tituly byly vybrány ze třech po sobě jdoucích století následovně:

- 19. století: Johanna Spyriová: *Heidi, děvčátko z hor* (1880),
- 20. století: Lucy Maud Montgomeryová: *Anna ze Zeleného domu* (1908),
- 21. století: Jacqueline Wilsonová: *Holka z popelnice* (2003).

Zajímat nás bude zejména postava sirotka jako takového – jeho život, způsoby řešení situace osiřené dítěte, vnímání této skutečnosti konkrétním sirotkem, vztahy v rodinách a dalších místech, kde vyrůstal, vztahy s novými sourozenci či vrstevníky a další motivy vyskytující se v jednotlivých dílech.

⁴⁶ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006, s. 347.

⁴⁷ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002, s. 125.

3.1 19. století: Johanna Spyriová

Švýcarská spisovatelka Johanna Spyriová, žijící v letech 1827 až 1901, psala knihy pro děti i dospělé. Nejvíce ji proslavila dětská kniha *Heidi, děvčátko z hor* (1880). Své příběhy zasadila do prostředí venkovského Švýcarska, které stejně jako samotný příběh popisuje romanticky a idealisticky. Její knihy však obsahují i na svou dobu nečekané pohledy. Dítě není pouze hračkou, která musí dospělé poslouchat, ale samo může ovlivnit jejich chování. Svět líčí dětskýma očima a dětskému čtenáři také uzpůsobila formu jazyka.⁴⁸

3.1.1 *Heidi, děvčátko z hor* (1880)

Dílo *Heidi, děvčátko z hor* popisuje téma sirotka se sentimentální dobrosrdečností na rozdíl od literatury té doby určené pro dospělé. Díky tomu také končí příběh šťastně – vyřešením osudu konkrétního sirotka ve světě plného křivd a bezpráví.⁴⁹ *Knihou zpracovává archetypální dětský strach z osamělosti a pojednává o tématu ztráty rodičů.*⁵⁰

Teta Běta odvede osiřelou Heidi k mrzutému dědovi Konrádovi. Ti dva si k sobě brzy najdou cestu. Heidi se v horách líbí. Školu nenavštěvuje, zato chodí každý den na pastvu s Petrem. Z této idylly je po nějaké době vytržena opět tetou Bětou, která ji odvede do města, aby dělala společnici dívce na vozíku. Heidi přijímá výzvu života ve městě. Touha po alpské přírodě a stesk po milovaném dědečkovi však Heidi přemůže.⁵¹

3.1.1.1 *Motivy*

Hlavním motivem pro nás bude postava Heidi jako sirotka a životní situace s tím spojené. Rodiče jí umřeli, když byla ještě nemluvně. Od té doby vystřídala několik domovů – u tety Běty, která ji poté odložila k Heidínému dědečku Konrádovi, odkud ji později vyzvedne, aby ji umístila do měšťanské rodiny jako společnici mladé dívky, čímž chce zajistit Heidi lepší život. Důležitým motivem proplétajícím se celou knihou je láska k přírodě, také přátelství, která Heidi naváže a obecně Heidiny vlastnosti, jako je odvaha, laskavost, upřímnost a optimismus.

⁴⁸ ZÁBRODSKÁ, Stanislava. Svět spisovatelé: Spyriová Johanna. In: *Čítárny* [online]. 30.7.2010. [cit.2.3.2023]. Dostupné z: <https://citarny.com/knihy/autori/svet-spisovatele/spyriova-johanna>

⁴⁹ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 90.

⁵⁰ MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. Praha: Albatros, 2013, s. 24.

⁵¹ Tamtéž, s. 24-25.

Motiv osiření Heidi

Heidini rodiče byli šťastný mladý manželský pár. Do jejich poklidného života bohužel vstoupilo neštěstí. Heidin otec Tobiáš tragicky zemřel na stavbě a jeho manželka se z toho zhroutila a zanedlouho také umřela. Zanechali po sobě roční dítě – Heidi, které se ujala teta Běta, sestra Heidiny matky, u které vyrůstala do pěti let. Teta působí jako rázná a s Heidi si nejspíš nevytvořila silnější citové pouto. Chová se prakticky, jde jí více o materiální zajištění. Když dostane nabídku na lepší práci, nejprve sice odmítne, příští rok ale neváhá a zaměstnání přijímá. Proto se rozhodne, že předá Heidi do péče dědečkovi. Dle jejich slov směřovaných ke starému Konrádovi: „*Udělal jsem pro ni dost. Teď jste na řadě vy.*“⁵² Vzhledem k situaci lze však její chování pochopit, byla svobodná a starala se o nevlastní dítě. Heidi musela od malička vědět, že Běta není její maminka, neboť je popisovaná jako teta Běta. Rodiče jí v podstatě ani nemuseli chybět, protože si je nepamatovala. Heidi by se mohla cítit jako nechtěná, když ji nejbližší osoba, kterou zná, odkládá, ale není tomu tak, je silná.

Vztah s dědečkem Konrádem

Děda Konrád je líčen jako mrzutý nepříjemný starý pán. Heidi ho nezná, přesto se k němu hned chová bezprostředně. *Rozběhla se rovnou k starému Konrádovi, natáhla ruku a pozdravila: „Dobrý den, dědečku.“*⁵³ Podle Heidiny dětské logiky musel být dědeček hodný už z té podstaty, že je její dědeček. Konrád neměl rád společnost a k lidem byl spíš nepříjemný, v přítomnosti dítěte však pookřál. Heidi se první den zabydlela a hned měla jasno. *„Dědečku, mě se tady líbí. (...) A ty se mi taky líbíš“ „To jsem rád,“ usmál se dědeček trochu víc. V jeho srdci se objevila jiskřička náklonnosti k děvčátku, které jako jediné z lidí se k němu poprvé po dlouhých letech chovalo zcela upřímně.*⁵⁴

Když se Heidi vydala na pastvu s Petrem, přikázal mu Konrád, aby dal na Heidi pozor, aby nespadla ze skály, nezabloudila, nebo se neporanila. Dědeček se o ni obával. Přesto, že nedával své city k Heidi přímo najevo, z jeho péče a chování poznáme, že má Heidi opravdu rád. V zimě, když byla Heidi pozvaná k Petrově babičce, ji dědeček pořádně zabalil, posadil na saně a dopravil na místo. Všichni se divili, kde se tam vzala, babička nicméně uznala: *„Petr měl pravdu. Strýc Konrád se o Heidi dobře stará, i když nám to připadá divné.*“⁵⁵

⁵² SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 19.

⁵³ Tamtéž, s. 17.

⁵⁴ Tamtéž, s. 22.

⁵⁵ Tamtéž, s. 46.

Když žila Heidi ve městě, stýskalo se jí po dědečkovi tak moc, že se musela vrátit. Jejich shledání bylo pro oba radostné. „Dědečku! Dědečku!“ *Na víc se nezmohla. Děd Konrád neřekl ani slovo. Položil dýmku vedle sebe, uvolnil Heidiny ruce, posadil si děvčátko na klín a pozorně si Heidi prohlížel. Co viděla v jeho očích? Něco strašně lidského: velkou náklonnost, možná i něhu.*

Motiv přírody

Popis nedotčené přírody je charakteristickým znakem této knihy. Autorka popisuje švýcarskou přírodu idealisticky. Alpské hory si Heidi nesmírně oblíbila, tady se cítí jako doma, svobodná. V přírodě nachází dokonalost – v barevných květech, horské bystřině, ve velikosti hor. Heidi byla zcela unesena ze západu slunce: *Co viděla? Barevný zárak: skály, balvany, štíty, hroty i horské věže se rudě leskly a hořely prudkou červení.*⁵⁶ Své zážitky pak líčí po návratu domů dědečkovi. Ten jí vysvětluje, jak to v přírodě chodí a Heidi ho za jeho znalosti obdivuje. Z mohutných hor má však také respekt.

Když bylo Heidi osm, objevila se teta Běta a vytrhla ji z této horské idyly, spokojeného poklidného života u dědečka a odvedla ji do Frankfurtu. Hned druhý den ve městě se jí začalo stýskat po přírodě – chtěla vidět alespoň kousek modrého nebe a zeleného trávníku.

Motiv přátelství

V horách se Heidi seznámila s Petrem, se kterým se vydávala každé ráno pást kozy. Stali se z nich nerozluční přátelé. Díky společným výpravám na pastviny objevovala horskou přírodu. Heidi se s Petrem dělila o svou porci jídla, dokonce ho zachránila, když málem spadl do propasti při záchraně kozy. Když poté nastala zima, musela Heidi zůstat doma. Petr věděl, co to znamená. *Především se bude nudit, protože na pastvě bude chybět Heidin hbitý jazýček. Ale na Heidi si zvykly i kozy.*⁵⁷

Ve městě získala Heidi novou kamarádku, a to ochrnutou Kláru, které měla dělat společnost. *Potřebovaly se nějak seznámovat? Kdepak, to už měly za sebou. Stačila vzájemná náklonnost v očích.*⁵⁸ Jedna pro druhou byla něčím zvláštní, jejich odlišné světy jim nebránily v tom, aby v sobě našly zalíbení. V něčem jsou však jejich životy podobné. Klára nemá

⁵⁶ SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 37.

⁵⁷ Tamtéž, s. 42.

⁵⁸ Tamtéž, s. 61.

maminku a její tatínek je většinu času mimo domov, proto se cítí osamoceně, skoro jako sirotek. Klára je za Heidi moc ráda, konečně se nenudí.

Osobnost Heidi

Heidi je veselá, optimistická, laskavá a taky zvědavá. Ráda poznává svět kolem sebe. Sotva se seznámila s Petrem, hned ho zasypává proudem otázek na jeho stádo koz. *Kolik má vlastně Petr koz? Jak se jmenují? Co že je to Turek? Proč se ničeho nebojí?*⁵⁹ Dále je empatická. Díky své situaci se dokázala vcítit i do malé kozičky Lízinky, která mečela a naříkala. Petr Heidi vysvětlil, že teskní po staré koze, její matce, kterou prodali. Heidi se zajímala, jestli nemá Lízinka babičku nebo dědečka. Neměla nikoho. Proto se dívka rozhodla, že od teď tu bude pro kozičku ona. A je také tvrdohlavá, či spíše – stojí si za svým. Odmítá se z ničeho nic sbalit, opustit dědečka a odejít do města k neznámým lidem. Heidi je dobrosrdečná a miluje přírodu. Ovšem ne všichni s ní tyto hodnoty sdílí, a tak se nedopatřením dostává do problému, například když si dovede ke Kláře domů kořata.

Slečna Majerová z města si o Heidi myslí, že je drzá a prostořeká. Heidi pouze říká, co cítí. Jedná se o expresivní chování, které u dětí převažuje a spadá do zvláštností dětské psychiky.⁶⁰ Na tomto místě se od ní ale očekává adaptivní chování, tedy přizpůsobit se a chovat se podle panských mravů. Teta Běta Heidino chování ospravedlňuje: *„Promiňte dámo, ale jen si vzpomeňte, jakou holčičku jste si přála jako společníci slečny Kláry. Ne takovou, jakou potkáváme každý den na ulici, vychytralou a drzou, ale holčičku věrnou a upřímnou. Sama jste mi řekla ‚Nejlepší by bylo děvčátko z hor.‘ A to všechno je Heidi.“*⁶¹ Ve městě po Heidi požadují, aby byla poslušná, seděla tiše a byla pozorná. To se přiči s Heidinou přirozeností, je živel a život ve městě a umravené chování není pro ni.

Přesto, že dědeček neposílal Heidi do školy, není zaostalá a když se začne učit číst, je snaživá a zanedlouho tuto dovednost ovládá. Při prvním kontaktu s textem zapojuje také svou fantazii, v písmenkách vidí různá zvířata. Umí také poutavě vyprávět příběhy. Nejraději popisuje to, co zažila u dědečka v horách. Když čte v knížce, že umřel dědeček, vztáhne to na toho svého a začne se o něj bát. Není se čemu divit, dědeček jí moc chybí.

Slečna Mayerová klade na Heidi vysoké nároky, nesmí plakat, mluvit a chovat se, jak se jí zlíbí, také Heidi psychicky vydírá. Když Heidi teskní po domově, dědečkovi a přírodě,

⁵⁹ SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 14-15.

⁶⁰ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 85.

⁶¹ SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 60.

slečna Mayerová jí vyčítá, že je nevděčná za luxus, který u nich má. V podstatě všechno na Heidi je podle slečny Maierové špatné. Heidi se přemůže, své city nedává najevo, svůj stesk potlačuje, což není pro její psychiku a zdraví dobré. V důsledku toho všeho se rozestoná. Celkově pohubne a trpí náměsíčností. Jediným lékem na její trápení je tak návrat k dědečkovi do hor, po kterém tak touží.

3.1.1.2 Jazyk

Forma jazyka je srozumitelná dětskému čtenáři. Převažuje spisovná řeč. Kouzlo této knize propůjčují zejména popisy alpské přírody. *Heidi se dívala okénkem na tu bílou krásu a nemohla se nového pohledu nabažit. Údolí plné sněhu, hory s bílými čepicemi, jen příkré skály si ponechávaly svůj přísný ponurý vzhled. Heidi si při pohledu na bílou záplavu připadala menší než dřív.*⁶²

Dále jsou časté dialogy, které dávají příběhu spád. Ve vnitřních monolozích se setkáváme s řečnickými otázkami, které dokazují Heidinu zvědavost: *Jak se sem dostala? Jak je to možné, že uměla na tak krásné posteli spát? Není to všechno sen?*⁶³ Autorka používá i neotřelá a vtipná přirovnání. Taková, která by použil člověk žijící v horách. *Heidi poskakovala jako kozička*⁶⁴ nebo *Petr sázel slovička vedle sebe jako kozí bobky, takže jich nebylo moc, ale nebylo jich ani málo.*⁶⁵

3.1.1.3 Kompozice

Při této interpretaci bylo využito českého převyprávění od Bohumila Říhy. Toto vydání je určeno dětem od 8 let, proto je kompozice jednoduchá, chronologická. Retrospektivně se pouze dozvídáme ve vyprávění o Heidiných rodičích. Děj začíná v momentě, kdy vede teta Běta Heidi ke starému Konrádovi, poté je vylíčen Heidin život u dědečka, následně ve Frankfurtu a po návratu opět v horách. Děj je rozčleněn do krátkých kapitol, které svým názvem napovídají, o čem se v ní bude vyprávět. Skoro každou z nich doprovází ilustrace a je zvolena větší forma písma s ohledem na věk čtenářů. Kniha je většího formátu a obsahuje 160 stran.

⁶² SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 42.

⁶³ Tamtéž, s. 67.

⁶⁴ Tamtéž, s. 30.

⁶⁵ Tamtéž, s. 15.

3.2 20. století: Lucy Maud Montgomeryová

Kanadská spisovatelka Lucy Maud Montgomeryová žila v letech 1874 až 1942. Pracovala jako učitelka, také psala povídky a básně, které vycházely časopisecky. Její tvorba pro děti a mládež byla poté vydána i knižně. Nejvíce ji proslavil román *Anna ze Zeleného domu*, který se dočkal několika pokračování.⁶⁶

3.2.1 *Anna ze Zeleného domu* (1908)

V této knize vytvořila Montgomeryová hlavní hrdinku – sirotka Annu Shirleyovou, kterého se shodou okolností ujme starší sourozenecký pár. Příběh popisuje za užití realismu, sentimentu a humoru. Děj zasadila do prostředí kanadské přírody, ve které sama vyrůstala. Anna, se kterou prožíváme její dětství a dospívání, představuje neobvyklou hrdinku – jedná se o nezávislou, nadanou a vnímavou dívku s velkou fantazií a krásou vymykající se tehdejší konvencím, neboť je zrzavá.⁶⁷ V díle se zrcadlí tehdejší doba a společenská situace. Osud sirotka není popisován tragicky ale s výchovným aspektem. Posláním knihy je, že i člověk v těžkých podmínkách, má možnost dosáhnout svého cíle a důstojného postavení díky své silné vůli a vytrvalé práci.⁶⁸

3.2.1.1 *Motivy*

Výchozím motivem pro naši práci je skutečnost, že je Anna sirotek. Díky tomu trávila svůj život na více místech a ve více rodinách. Budeme sledovat, jak se jí žilo u paní Thomasové, u paní Hammondové a poté v sirotčinci. Nakonec se jí ujal sourozenecký pár Marilla s Matoušem, u kterých nebyla zprvu přijata. Celkově se budeme zabývat tím, jak dané situace působí na Annu a jak se s nimi vypořádává. Také se zaměříme na vztahy s Marillou a Matoušem, kteří ji vychovávají, dále na vztahy přátelské, zejména s Dianou. Nepostradatelným motivem je taktéž příroda, kterou Anna velmi vnímá. Závěrem popíšeme postavu Anny jako takové, její bujnou fantazii, vztah k víře a další charakteristické znaky.

Motiv osiření Anny

Své rané dětství a rodiče zná Anna pouze z vypravování paní, která se jí poté ujala. Bertha a Walter Shirleyovi byli mladý a chudý manželský pár a oba učili na střední škole. Do tohoto manželství se narodila Anna. *Paní Thomasová říkala, že jsem byla to nejošklivější mimino, co kdy viděla, hubená, malinká, že jsem měla jen ty oči, ale že maminka si myslela,*

⁶⁶ ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008, s. 58.

⁶⁷ Tamtéž, s. 59.

⁶⁸ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, s. 133.

*že jsem naprosto dokonalá. A matka to určitě dovede posoudit líp než chudá ženská, co k nám občas přišla uklidit, nemyslíte? Já jsem každopádně ráda, že se mnou byla spokojená; bylo by mi tak smutno při pomyšlení, že jsem pro ni byla zklamáním – protože už pak moc dlouho nežila, víte? A tatínek umřel o čtyři dny později, taky na horečku. Tak se ze mě stal sirotek, a všichni byli s rozumem v koncích, říkala paní Thomasová, nevěděli, co se mnou. Vidíte, už tenkrát mě nikdo nechtěl. Asi je to můj osud.*⁶⁹

Anna neměla žádné příbuzné, a tak se jí ujala paní Thomasová. U ní žila do osmi let a pomáhala jí starat se o čtyři děti. Pan Thomas však tragicky zemřel a jeho žena se přestěhovala s dětmi ke své matce, Annu ale s sebou vzít nemohla. Nakonec šla bydlet k paní Hammondové, která měla svých osm dětí, se kterými jí Anna taktéž pomáhala. Po dvou letech strávených v této rodině zemřel i pan Hammond. *A já musela do sirotčince, protože mě nikdo nechtěl. Oni mě nechtěli ani v tom sirotčinci, říkali, že mají plno.*⁷⁰ V něm strávila čtyři měsíce a bylo to nejhorší místo, na kterém žila.

Za svých deset let si toho tedy prožila Anna hodně. Je pro ni důležité, že ji měli rodiče rádi. Díky tomu považuje Anna toto období za šťastné. O jejích dalších osudech se jí těžko mluví, protože se nikde necítila opravdu přijatá. Nikdo ji vyloženě nechtěl, ale z milosti se jí přece jen ujali. Cítila se nechtěná, což musí být těžké pro psychiku dítěte. Z tohoto světa utíkala často do fantazie, kde mohla prožívat život s příznivějším osudem. Její fantazie jí v tomto smyslu hodně pomohla, díky ní se neutápěla ve smutku, ale dokázala si vymyslet i něco veselého.

Motiv nového domova

Marilla a Matouš Cuthbertovi žijí na farmě v obci Avonlea v Kanadě na Ostrově prince Edwarda. Jelikož tito stárnoucí sourozenci na práci už sami nestačí, rozhodli se adoptovat chlapce ze sirotčince, který by jim byl nápomocný. Když však Matouš vyzvedává sirotka na nádraží, nečeká na něj chlapec, ale dívka. Matouš z toho byl zmatený, navíc s dívkami neumí mluvit. Anna ho zachránila a oslovila jej první: *„Vy jste pan Matouš Cuthbert ze Zeleného domu, vidíte?“* řekla křišťálově jasným, přívětivým hlasem. *„To jsem ráda, že jste tady. Začínala jsem se bát, že pro mě neprijedete, a představovala jsem si všechno možné, co vám v tom mohlo zabránit.*⁷¹ Už zde vidíme, že je Anna bezprostřední, svěřuje se i s tím, že měla

⁶⁹ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 44.

⁷⁰ Tamtéž, s. 45.

⁷¹ Tamtéž, s. 18.

o Matouše obavy, když se při čekání zaměstnávala potencionálními scénáři, co se mohlo stát. Anna se velmi těší na nový domov. Vždyť je to poprvé, co si ji někdo dobrovolně vybral. *Ach, to je tak krásné, že s vámi budu bydlet a že k vám budu patřit. Nikdy jsem vlastně k nikomu nepatřila, ne doopravdy.*⁷² Při prvním setkání s Marillou pochopila, že ani oni ji nechtějí, protože není chlapec. *Nikdy mě nikdo nechtěl. Mělo mě napadnout, že je to příliš krásné, aby to byla pravda.*⁷³ Anně z toho bylo tak smutno, že proplakala celou noc.

Nakonec se rozhodnou, že si Annu nechají. Ta má tak svůj opravdový domov a je po dlouhé době opět šťastná. Moc pro ni znamená, že o ni má někdo zájem, že bude konečně k někomu patřit. *Hned, jak jsem tenhle dům uviděla, poznala jsem, že to je můj domov. Ach, připadám si jako ve snu.*⁷⁴ Anně Zelený dům hned přirostl k srdci. Od dneška je z ní Anna ze Zeleného domu. To je daleko lepší než Anna odnikud.

Vztah s Marillou

Když Marilla Anně oznámila, že si ji nakonec nechají, bylo třeba domluvit se na oslovování. Anna toužila po blízkém vztahu, mít někoho, koho může oslovovat jako člena rodiny. Protože nikdy nikoho takového neměla. „*Když já bych vám ráda říkala teto Marillo,*“ vzdychla Anna toužebně. „*Já jsem nikdy žádnou tetu neměla, ani žádné příbuzné – ani babičku ne. Měla bych pocit, že k vám opravdu patřím.*“⁷⁵ Marilla však trvala na oslovení Marillo, protože její teta zkrátka není. Zde a také na mnoha jiných místech na sebe naráží Annino fantazijní a Marillino racionální chápání světa. Marilla je ta přísnější se sourozenecké dvojice. Snaží se Annu vychovat, oceňuje její pracovitost, avšak vytáčí ji právě Annina až moc bujná fantazie. Klade důraz na morální poučení, že není důležité, jak člověk vypadá, ale jak se chová.

Vztah s Matoušem

Upovídaná Anna a tichý Matouš se ve své jinakosti doplňují, a tak brzy jeden druhému přirostl k srdci. Matouš byl ten, který si chtěl Annu nechat. Přišlo mu moc kruté ranit takovou dívku. Anna si ho také oblíbila: „*Mně připadá moc milý. Je tak chápavý! Vůbec mu nevadilo, že jsem celou cestu mluvila – ono se mu to snad dokonce líbilo. Hned na první pohled jsem poznala, že je to spřízněná duše.*“⁷⁶ Matouš slíbil Marille, že se jí nebude plést do výchovy, což mu zcela vyhovovalo. Nedokázal by být na ni přísný.

⁷² MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 19.

⁷³ Tamtéž, s. 29.

⁷⁴ Tamtéž, s. 27.

⁷⁵ Tamtéž, s. 58.

⁷⁶ Tamtéž, s. 39.

Motiv přátelství

V sousedství žije stejně stará dívka jako Anna. Mohly by z nich být kamarádky. Pro Annu je to velká příležitost. Moc touží po přítelkyni. Má ale obavy, jestli si budou rozumět. Diana je krásná, elegantní a chytrá. Při prvním setkání se nejprve ostýchavě prohlížejí, pak ale spolu uzavrou na přání Anny slavnostní slib, že budou přítelkyně na život a na smrt. „*Ty jsi vážně zvláštní, Anno. Už jsem o tobě slyšela, že jsi zvláštní. Ale myslím, že tě budu mít ráda.*“⁷⁷ Anna si je hned jistá, že našla spřízněnou duši. Od té doby se navštěvovaly a hrály si spolu, nejraději venku. Kvůli jedné Anině příhodě, kdy omylem nalila Dianě víno, jim Dianina maminka zakázala se dál stýkat. Dívky jsou velmi poslušné, neboť toto rozhodnutí respektovaly, ale byly z něj velmi nešťastné. Anna přišla o jedinou kamarádku, kterou kdy měla a uzavřela se do sebe. Za nějakou dobu se směly spolu opět bavit.

Motiv přírody

Pro Annu je příroda velmi důležitá, bez stromů nedokáže žít a pobyt venku v ní podněcuje fantazii. Při cestě do Zeleného domu byla unesena alejí, které začala říkat Bílé opojení a Barryho rybník byl od tohoto dne pro Annu Zářivým jezerem. Když ještě nebylo jisté, jestli si ji Cuthbertovi nechají, bylo pro ni těžké jít ven do přírody, protože by jí tohle místo přirostlo k srdci a bylo by obtížné ho opustit. *Když půjdu ven a seznámím se s celou zahradou, se všemi stromy, s květinami a potokem, tak si to zcela jistě zamiluju, protože se neubráním.*⁷⁸ Každou volnou chvíli trávila Anna venku. Za chvíli znala každý strom, keř a potůček v okolí a ráda tyto věci pojmenovávala poetickými jmény.

Svět fantazie

Se svou samotou se Anna vyrovnávala díky své fantazii. Paní Thomasová jí často říkala, že je zkažená a zlá holka. Takové hodnocení je pro dítě zraňující, odvíjí se od něj jeho vlastní sebepojetí. Anna třeba zlobila, nebo byla nepozorná, rozhodně ale nedělala věci se zlým úmyslem. V tomto světě se cítila nepřijata, proto utíkala do svého fantazijního, který ji pomáhal vyrovnat se s těžkostmi. U paní Thomasové si vymyslela kamarádku Katku Mauriceovou, což byla dívka, kterou viděla v odraze skleněné knihovničky. Byla to její velká kamarádka a jediná útěcha. Představovala si, že má Katka v knihovničce svůj kouzelný svět a jaké by bylo, kdyby v něm mohla s Katkou žít. Anna snášela velmi těžce ztrátu své kamarádky, když se musela přestěhovat k paní Hammondové. Zde si ale našla – vymyslela novou

⁷⁷ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, 90.

⁷⁸ Tamtéž, s. 39.

kamarádku Violettu, se kterou rozmlouvala v údolí, ve kterém byla nádherná ozvěna. Anna tehdy neměla žádné opravdové kamarádky, a tak utíkala do světa fantazie, který jí přinášel útěchu v tomto pro ni nelehkém světě.

Vztah ke škole

Do školy začala chodit až po přestěhování do Zeleného domu. První den ji učitel před třídou zesměšnil, když nahlas řekl, že má Anna mizerný pravopis. Ve škole se dostala několikrát do problémů. Spolužáka Gilberta praštila do hlavy svou tabulkou za to, že jí řekl Zrzko. Její prudká povaha ji hnala jednat expresivně, bez promyšlení následků. Jednou přišla Anna a skupinka chlapců pozdě na odpolední vyučování, pan učitel nicméně potrestal pouze Annu. To se jí dotklo a rozčílilo ji to. Tvrdohlavá Anna se rozhodla, že se do školy už nikdy nevrátí. Až ji tohle období přešlo a vrátila se do školy, začalo se jí v ní dařit. Společně s Gilbertem patřili k nejlepším žákům, mezi kterými však panovala rivalita.

Když jim bylo čtrnáct a došla řeč na budoucí studia, narážela jedna spolužačka na to, že je Anna sirotek. Josie poznamenala, že půjde studovat, aby měla vzdělání, ale pracovat nebude muset. *U sirotků, kteří jsou odkládáni na milost cizích lidí, je to samozřejmě jinak – ti se musejí sami otáčet.*⁷⁹ Anna tuto poznámku přešla, nijak ji nezasáhla. Studovat dál měla v plánu, ale proto, že chce, moc ráda by jednou byla učitelka.

Vztah k víře

Anna má svůj osobitý vztah k víře. Nechápe, proč by měla při modlení klečat. Přirozenější by pro ni bylo jít sama do přírody a zadívat se na nekončící nebe. Tam by cítila, že se doopravdy modlí. Marilla požádala Annu, aby poděkovala Bohu za milosrdenství a pokorně vyznala své prosby. Anna dala do své modlitby celé své srdce. *„Ctihodný nebeský Otče, děkuji ti za Bílé opojení a Zářivé jezero a za Miláčka a Bílou královnu. Jsem ti za ně opravdu nesmírně vděčná. To jsou všechna milosrdenství, co mě v tuhle chvíli napadají, za které bych ti mohla poděkovat. A toho, co bych chtěla, je tolik, že by trvalo velmi dlouho to všechno vyjmenovat, takže vyslovím jen dvě svá největší přání: Prosím, abych mohla zůstat v Zeleném domě, a prosím, abych byla hezká, až vyrostu. S úctou, Anna Shirleyová.“*⁸⁰

Při obdivování obrazu „Kristus žehná dítkám“ se vcítila do jedné z postav – dívky zcela na okraji, která tam byla taková navíc, jako ona. Podle Anny je také sirotek. Anna přesně ví,

⁷⁹ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 232.

⁸⁰ Tamtéž, s. 55.

jak se dívka cítila. Snaží se, aby si ji nikdo nevšiml, kromě Něj. Touží po požehnání, cítí, že On by ji mohl přijmout. Anna je také vnímavá a empatická.

Annina osobnost

Povahové rysy už byly naznačeny v dílčích částech interpretace. Můžeme je shrnout do charakteristických znaků, jako je Annina bezprostřednost, upovídánost a bujná fantazie. Díky těmto povahovým rysům se dostává i do problémů. Dále je citlivá na to, jak ji vnímají a hodnotí ostatní. Touží po blízkosti druhých. Je vděčná za Marillu s Matoušem a za přátelství s Dianou. Miluje přírodu a poezii, má romantickou duši. Její optimistický pohled na svět jí pomáhá překonávat těžké situace, které jí život přinesl.

3.2.1.2 Jazyk

Po jazykové stránce se text vyznačuje Anninou mluvou. Ráda používá jak poetická slova, například: *pohřbí své city pod závojem zapomnění*,⁸¹ tak slova cizí: „*Ach, Marillo, to byl epesní piknik*.“⁸² Časté jsou dialogy či dlouhé pasáže Anniny promluvy. Děj střídají popisy, které se nejčastěji týkají přírody: *Do Zeleného domu opět přišlo jaro – krásné, rozmarné, nesmělé kanadské jaro přinášející v dubnu a květnu řadu pěkných, svěžích a hned zase chladných dnů s růžovými červánky a zázrakem vzkříšení a růstu. Javory v Aleji milenců už obsypaly červené pupeny a kolem Rusalčiny bystřiny vyráželo mladé kapradí*.⁸³ Zde také vidíme Anninu hru se slovy, kdy nenazývá místa klasickými obyčejnými výrazy, ale vymýšlí nová a pro ni poetičtější, jako je Alej milenců či Rusalčina bystřina. Pro Annu velmi typické citoslovce *ach*, kterým vyjadřuje povzdech či přání a u Matouše se setkáváme často s částicí *mmno*, kterou používá jako vycpávkové slovo, když přemýšlí nad tím, co řekne.

3.2.1.3 Kompozice

Příběh Anny je vypravován chronologicky ode dne, kdy se Cuthbertovi rozhodnou pro adopci. Retrospektivně vypráví Anna o svém dětství do deseti let. Kniha je členěna do kapitol, které jsou jednak číslovány a mají i názvy. Co se týče rozsahu knihy, má necelých 300 stran. Citované vydání knihy z roku 2018 je doplněno o krásné ilustrace Ivony Knechtlové. Kniha je určena pro čtenáře od 9 let.

⁸¹ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 233.

⁸² Tamtéž, s. 104.

⁸³ Tamtéž, s. 157.

3.3 21. století: Jacqueline Wilsonová

Jacqueline Wilsonová je současná britská spisovatelka narozena roku 1945. Psaní ji bavilo od dětství, svůj první příběh napsala v devíti letech. Pracovala v nakladatelství, poté jako novinářka časopisu JACKIE. Od roku 1990 se věnuje tvorbě literatury pro děti a mládež, za které získala řadu nejvyšších britských cen za dětskou literaturu. Ve svých knihách často píše o sirotcích, rozpadlých či o jinak problémových rodinách. Tyto nelehké situace, ve kterých se její hrdinové ocitají popisuje s humorem a velmi poutavě. S knihami Wilsonové jsou neodmyslitelně spjaty ilustrace Nicka Sharratta, jenž ilustruje časopisy a dětské knihy. Nejvíce ho proslavila právě spolupráce se spisovatelkou Wilsonovou.⁸⁴

3.3.1 *Holka z popelnice* (2003)

Dívku April našli jako miminko odloženou v popelnici. Podle dne nalezení 1. dubna dostala své jméno. Nyní v den 14. narozenin se rozhodne prozkoumat svou minulost. Vzpomíná na všechny rodiny a dětské domovy, kterými prošla. Svě životní osudy nám neprozrazuje jen prostřednictvím vzpomínek, ale na daná místa se i vydává. Postupně se setkává se starými kamarády, ale najde si i nové. Za její výpravou se ovšem skrývá něco víc než jen zavzpomínat. Nejraději by našla svou biologickou matku.

3.3.1.1 *Motivy*

Na relativně malém prostoru se setkáváme s mnoha motivy. Tím hlavním, od kterého se odvíjí všechny další, je odložení dítěte. April tedy nezná matku, což má velký vliv na její sebepojetí. Kvůli absenci vlastní matky si není jistá, kým vlastně je. Dalšími motivy jsou vztahy v jednotlivých rodinách a domovech, ve kterých se také setkává s různými formami problémového chování, ať už se jedná o alkoholismus, rodinné násilí a sebevraždu, šikanu mezi dětmi, nebo krádeže dětí z dětského domova. Vliv na její sebepojetí mají také různé přezdívky, které v průběhu života dostala. Posledním velkým motivem je její cesta za sebepoznáním pomocí výpravy po svých předešlých domovech a hledání matky. Jednotlivé motivy si více popíšeme při vhladu do jednotlivých rodin a domovů.

Motiv neznámé matky

April nikdy nepoznala svou pravou matku. Z novinového článku ví, že ji odložila do popelnice. To je vše. Pro dítě je těžké vyrůstat s vědomím, že se ho vlastní matka zbavila. April nad tím mnohokrát přemýšlela. *Jaká to musela být máma, že vyhodila své dítě do popelnice? Zkuste si to představit. Proč mě nechce? Je sama. Nemůže se o mě starat. Je ještě*

⁸⁴ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, obálka.

*moc mladá. Proto si mě nemůže nechat.*⁸⁵ Snaží se mámu pochopit a její chování nějak obhájit. Také rozvíjí myšlenky o tom, jak přišla její máma do jiného stavu. Sbalil ji na akci nějaký kluk, opil a zneužil? Jak své těhotenství prožívala? Šlo to na ní poznat, nebo jej tajila? A jaký byl porod? April si všechny tyto věci představuje do detailů. Možná porodila někde na toaletách, v bolestech, opuštěná. A poté odložila dítě do popelnice. Anebo to bylo jinak? April by moc ráda znala pravdu.

Jedná se o dynamický motiv, od kterého se odvíjí celý další děj. April je v pubertě a touží víc než kdy dřív zjistit něco víc o své matce. Tolikrát o ní přemýšlela, ovšem vše byly jen její představy. Má tolik nezodpovězených otázek. Proto se vydává na svou výpravu za poznáním.

Vtahy s náhradními rodiči a život v dětských domovech

V teoretické části jsme si popsali, že je z hlediska správného vývoje dítěte důležité, aby se cítilo v rodině dobře. Náhradní rodina může být pro dítě vhodná, záleží však na tom, jaké jsou v ní vztahy. April si prošla mnoha rodinami i různými formami dětských domovů a na každém místě se setkala s jiným stupněm přijetí.

První pečovatelka

Své první měsíce života strávila April u Patricie Williamsové, která se starala o odložená miminka. *Mám v hlavě její obrázek. Je velká a měkká a voní toasty a čerstvě vypraným prádlem. Přála bych si, aby mě zdvihla a tiskla k sobě i teď.*⁸⁶ Takovou má o ní April představu. Reálně si ji přece nemůže pamatovat, protože byla moc malá. Patricia se o děti uměla postarat, ale měla jich ve své péči víc a jen dočasně, proto bylo nemožné vypěstovat si s konkrétním dítětem bližší vztah.

Za ní se April vydává jako první během své výpravy. Představuje se jako holka z popelnice, ale ani tak si Patricia nevzpomíná. Nyní má v péči kromě miminek i jednu dívku Lindu, která nevhodně komentuje to, že April odložila její matka do popelnice. *„Teda Lindo, myslela jsem si, že zrovna ty už bys mohla vědět, že takhle se o rodičích druhých dětí nemluví. Kdo jsme my, abychom je soudili?“ kárá ji Pat. „Některé ženy onemocní, když porodí dítě. Myslím duševně. Prostě to nezvládnou.“* Setkáváme se tedy i s formou osvěty, co se může ženě

⁸⁵ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 20.

⁸⁶ Tamtéž, s. 39.

po porodu stát a zároveň s psychologickým vhladem do problematiky, tedy poukázání na to, že bychom druhé neměli soudit, zvláště když neznáme okolnosti.

Problémové vztahy u adoptivních rodičů

Poté si April adoptoval manželský pár Janet a Daniel Johnsonovi. Vyrůstala jako jejich dcera, říkala jim maminko a tatínku. Sice byli rodina, ale úplně se nesžili. Janet a Daniel byli každý jiný. Maminka byla až moc starostlivá a nedokázala dát April mateřskou lásku. *Nikdy mě k sobě nepřitiskla, nikdy mě neroztočila nad hlavou, nikdy mě nehoupala na klíně. Občas si mě sice posadila na klín, když jsem plakala, ale byla pod tou měkkou kluzkou sukni napnutá jako pružina, takže jsem z ní vždycky sklouzla.*⁸⁷ Tatínek hrával s April divoké hry, byl živější, někdy až příliš. April popisuje, že ji maminka ujišťovala o tom, jak ji mají rádi, přitom ale nevypadali vůbec šťastní. Ve vztahu manželů byly zřejmě už předtím problémy. Před April se je snažili skrývat, později však vyplynuly na povrch.

Dle slov April chodil táta domů pozdě a pak divně smrděl. Později pochopila, že tráví čas v hospodě. Máma se kvůli tomu trápila, ale vždy se nechala od manžela uchláholit, protože ho přes to všechno měla ráda. *Táta vytáhl z pugétu jednu růži, strčil si ji mezi zuby, objal maminku a začal s ní divoce tančit tango. Ona nejdřív protestovala, ale pak se začala smát.*⁸⁸ Za nějakou dobu na ně začal rvát, a nakonec rodinu opustil. Našel si přítelkyni. Matka se z toho psychicky zhroutila a spáchala sebevraždu doma v koupelně.

Během života u adoptivních rodičů si toho April mnoho prožila. Nacházíme motiv alkoholismu, podvádění a manipulaci, domácí násilí, rozpad rodiny a psychické zhroucení matky, které vyústilo v sebevraždu. Setkáváme se také s obvyklým podáním smrti dítěti. April sdělili, že maminka usnula a už se nemůže vzbudit. Její reakce byla: „*Musíte s ní pořádně zatřást a ona se vzbudí.*“⁸⁹ Vhodnější je říct dítěti narovinu, co se stalo, jinak čeká, až se daná osoba vzbudí. S matčinou smrtí se April těžko vyrovnávala. Lékař jí diagnostikoval nervový šok a sdělil, že potřebuje lásku a pocit naprosté jistoty, což se však April nedostávalo. *Žila s adoptivním otcem Danielem a jeho přítelkyní Dolly, se kterou neměla dobrý vztah. Nechci se starat o tu tvou příšernou holku. Chci si ještě užívat života. Už mě tu neuvidíš.*⁹⁰ Táta se nedokázal o April postarat, a tak ji odložil do dětského domova. April potřebovala během své výpravy i tuto kapitolu svého života nějak uzavřít, a tak se vydala na hřbitov za mámou.

⁸⁷ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 57.

⁸⁸ Tamtéž, s. 60.

⁸⁹ Tamtéž, s. 68.

⁹⁰ Tamtéž, s. 73.

Vztahy v pěstounské rodině

Poté v krátké době vystřídal dvě pěstounské rodiny. Maureen a Peter měli v péči hodně dětí, a tak zde nebyl prostor pro bližší vztah s pěstouny. *Člověk nikdy neměl šanci si s ní normálně popovídat. Ona nikdy neměla čas se zastavit a pochovat nás.*⁹¹ V této rodině si našla kamarádku Esme, což byla starší dívka s Downovým syndromem, díky kterému se chovala jako malé dítě. Pěstouni se nejspíš báli o Aprilin vývoj, aby s touhle dívkou nezaostala, a tak si vzali do péče další dívku jménem Pearl. Ovšem ke kamarádství mezi děvčaty nedošlo. Pearl začala April šikanovat, a to jak fyzicky, tak psychicky. Například ji při společném koupání držela násilím pod vodou, přetáčela jí prsty, nadávala a psychicky vydírala. Jednalo se také o děvče s nešťastnou minulostí, což mohlo být příčinou tohoto chování. Před pěstouny ale předstírala, že jsou kamarádky. Neshody dívek vyústily v hádku, při které April shodila Pearl, ta spadla ze schodů a zlomila si hodně kostí. April byla k tomuto činu vyprovokována, ale to nikdo neviděl. Děti jí začaly říkat vrahoun. Pěstouni se rozhodli po této události April odložit do speciálního dětského domova.

Život v dětském domově

A tak se April ocitla v dětském domově Pomocná ruka pro problémové děti. Tam si ji oblíbila starší dívka Gina, která se po nocích vykrádala se svou partou krást. Na těchto výpravách se jí hodila malá mrštná April. Za to se o ni v domově starala a pomáhala jí. April se tak nedobrovolně účastnila krádeží, ale získala tím pěkný vztah s Ginou. *Celé hodiny jsme se tam opalovaly, až byla Ginina tmavá pleť úplně mahagonová, ale mně pečlivě natírala hubenou ramínka, nohy a ruce olejem na opalování a dávala na mě pozor přesně jako maminka.*⁹²

April nakonec navštěvuje po několika letech i Pomocnou ruku. Vyptává se na svou kamarádku Ginu. April se s údivem dozvídá, že zde mívá Gina přednášky. Díky tomu, že si prošla tím, co zdejší děti, umí s nimi pracovat a děti jí důvěřují. Setkává se s Ginou a ta jí vypráví svůj příběh. Kradla, brala drogy, otěhotněla. Poté onemocněla a dítě jí odebrali. Nějaký čas byla v nápravném zařízení, kde se rozhodla začít nový život. Jedná se o jednu z vedlejších postav, na které nám autorka popisuje dívčin složitý život, který má šťastný konec.

⁹¹ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 83.

⁹² Tamtéž, s. 97-98.

Speciální škola Fairleigh a Marion

Kvůli krádežím se April dostala do speciální školy Fairleigh, kde strávila pět let. Učení jí ze začátku moc nešlo, protože vystřídala moc škol. Tady jí pomáhali, ale také kladli nároky, díky čemuž se zlepšila. April si oblíbila dějepis a také učitelku, která ho vyučovala. Problém nastal, když po žácích chtěla, aby vytvořili svůj rodokmen. April se dostala do složité situace, do rodokmenu neměla co napsat a nedokázala říct, proč odmítá úkol udělat, a tak se s učitelkou pohádala. Nakonec si to spolu vyříkaly a jedna druhé se omluvily. Od té doby brávala učitelka April na výlety a začaly se sblížovat. Za nějakou dobu odešla paní učitelka do důchodu a April nabídla, jestli nechce jít bydlet k ní. April souhlasí. Paní učitelka, tedy teď už jí April říká Marion, se připravuje na svou novou roli a dostane spis o April, kde je popsán její život, včetně jejích krádeží a to, že shodila Pearl ze schodů. Pro April je o velký zásah do jejího soukromí, ale je ráda, že i přes všechny tyto věci má o ni Marion zájem. April měla Marion ráda jako učitelku, poté jako kamarádku a teď si obě zvykají na nové role. Není to vždy jednoduché, ale jsou rády, že mají jedu druhou. U Marion slaví April také své 14. narozeniny.

Motiv výpravy

Celý příběh je jednou velkou výpravou. Chce najít svou mámu, což je ovšem nemožné. *Tenhle příběh nemá happy end. Nenašla jsem ji. Nesmysl. Našla jsem dvě skvělé kamarádky, jednu novou a jednu starou. Našla jsem svou první pěstounku a hrob adoptivní matky. Našla jsem dneska tolik lidí – a přesto si pořád připadám ztracená. Ještě osamělejší než předtím. Toužím najít jediného člověka.*⁹³ Nakonec ale najde jinou osobu. Frankieho, který ji tenkrát zachránil z popelnice. *Konečně jsem se našla. Díky němu si zase připadám skutečná. Dal mi kus mé vlastní historie. Můj začátek.*⁹⁴

Vztahy s dětmi

Až nyní má první opravdové kamarádky. Jedná se o spolužačky Cathy a Hannah. Myslí si o ní, že je normální a hodná holka. Neví, že je sirotek, Marion považují za její mámu. April to tak vyhovuje, za svůj původ se stydí, chce být normální, nevyčnívat. *Pořád se hrozně snažím být stejná jako ony, aby se mnou nepřestaly kamarádit. Někdy se snažím až moc a pak to dopadá tak, že se po nich opičím ve všem.*⁹⁵ Pro April je přátelství důležité a obává se ztráty kamarádek.

⁹³ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 116.

⁹⁴ Tamtéž, s. 148.

⁹⁵ Tamtéž, s. 9.

Snaží se zapadnout, proto je napodobuje. Jak sama říká, v předstírání je dobrá, měla už tolik rolí. Své pravé já tak schovává, není s ním úplně vyrovnaná.

U bývalé pěstounky se seznámí s Lindou. Znají se sice jen krátce, ale už se považují za kamarádky. Mají podobné životní osudy, díky čemuž si rozumí, cítí vzájemnou blízkost. *Před Lindou nemusím nic předstírat. Můžu s ní mluvit bez zábran.*⁹⁶ Zjišťují, že je obě zasáhla sebevražda matky, ať už biologické či adoptivní. Dívky jsou rády, že mají někoho, komu se mohou svěřit s osobními věcmi bez odsouzení.

Výše už jsme popsali Aprilin kladný vztah s nevlastní sestrou Esme s Downovým syndromem, který nebyl pěstouny podporován. Vzali si do péče další dívku, aby měla April kamarádku. Tento záměr nevyšel. Pearl ji šikanovala, nikdo se to ale nedozvěděl.

Také vztah s Ginou ze speciálního dětského domova byl v dílčí části rozepsán. Přesto, že ji Gina ovlivnila negativně tím, že ji brala s sebou na krádežné výpravy, dala jí i něco pozitivního, a to péči a lásku. A po opětovném shledání za několik let ji dala naději, že i holky s jejich osudy se můžou vyrovnat se svou situací a žít celkem normální a šťastný život.

Motiv přezdívky

Na Aprilino sebepojetí měly a mají vliv přezdívky, kterými byla označována. Tou první byla Holka z popelnice. To, že ji vyhodil někdo do popelnice jako smetí, nese těžce, ještě se se svým podivným původem nevyrovnala.

Když si ji adoptovali Janet a Daniel Johnsonovi, začali jí říkat Daniela. Byl to mamčin nápad. Pojmenovala ji po svém muži, chtěla se mu tak zavděčit, vytvořit mezi ním a dítětem aspoň takové pouto, když nemohli mít své vlastní dítě, ke kterému člověk přilne přirozeněji. V té době bylo April osmnáct měsíců, už uměla mluvit a když se jí ptali, jak se jmenuje, odpovídala April. Aspoň tak jí to maminka s tatínkem vypravovali. Co jí však zůstalo, bylo jejich příjmení Johnsonová.

Poté, co shodila Pearl ze schodů, nazývali ji děti vrahoun. Další Aprilinou přezdívkou byla Malá zlodějka, kvůli krádežím, kterých se účastnila ve speciálním dětském domově. Obojí označení mají negativní význam.

Nyní jí ve škole říkají Aprilová přehánka, protože má vždy blízko k pláči. *Nedávno jsem se ve třídě rozbřečela, když nám paní učitelka vyprávěla o dětech v utečeneckých táborech,*

⁹⁶ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 49.

*kteřé nemají rodiče, ani peníze.*⁹⁷ April je citlivá a vnímavá. Děti, o kterých si vykládali, zasáhl podobný osud jako ji, snad ještě horší. Kvůli tomu, že si tím sama prošla, ji tato věc, pro někoho pouze smutný fakt, opravdu vzala, vcítila se do nich a rozhodilo ji to. Nikdo však nechápal, proč tak přehnaně reaguje.

Lidé jí dávali tyto nepříjemné nálepky, tedy Holka z popelnice, Daniela, vrahoun, Malá zlodějka a Aprilová přehánka. Pro April mají negativní význam, nejráději by nebyla ani jednou z nich. Takové hodnocení od druhých ovlivňovalo její sebepojetí. Vždyť je odložená, snažili se ji přejmenovat, málem zabila, kradla a má blízko k pláči. To nejsou věci, kterými se chtěl člověk charakterizovat. Kým ale tedy vlastně je? To jedna z věcí, kterou chce April zjistit.

3.3.1.2 Jazyk

Z jazykového hlediska převažují dialogy a popisy Apriliny minulosti. Dialogy jsou specifické mluvou dětí, která je hovorová a užívá expresivní slova, např.: „*Ale to nevadí, April, ty malej usmrkanče, my ti seženeme kamarádku.*“⁹⁸ Tento prvek zajišťuje autenticitu výpovědí. Obzvláštěním textu je pak novinový článek s názvem *Dítě z popelnice*, který pojednává o nálezu April.

3.3.1.3 Kompozice

Kompozice této knihy je propracovanější. Příběh je rámcován jeho koncem. Hned první věta: *Co kdybychom začali happy endem?*⁹⁹ nám prozrazuje, jak příběh dopadne, což je neobvyklé, na druhou stranu má aspoň čtenář naději, že složitý životní osud April bude mít šťastný konec. Celý příběh se odehrává během jednoho dne, tedy Apriliných 14. narozenin, kdy se rozhodne najít svou biologickou matku. Retrospektivně se dozvídáme vše, co doteď zažila. V jakých rodinách a domovech vyrůstala, jaké měla vztahy s dospělými a dětmi.

Sto padesáti stránková kniha je rozdělena na kapitoly označenými čísly, některé i jménem postavy, která bude klíčová v dané kapitole. U každé kapitoly je také úvodní ilustrace. Ta se odvíjí od papírové skládanky panenky, která se tvoří poskládáním papíru jako do široké harmoniky, na kterou se nakreslí postava holčičky a ta se poté vystřihne, aby sklady nebyly přerušeny, čímž vznikne řada holčiček držících se za ruce. Toto výtvarné ztvárnění považuji za analogii s celým příběhem, kdy April si také takhle skládá svůj příběh. I postavy u každé kapitoly jsou vkresleny právě do jedné z těchto panenek.

⁹⁷ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 19.

⁹⁸ Tamtéž, s. 87.

⁹⁹ Tamtéž, s. 7.

4 Komparace děl s postavou sirotka

Při psaní komparace literárních děl vycházíme z oboru obecná a srovnávací literární věda, taktéž literární komparatistika. Ta pomocí srovnávací metody zkoumá vztahy mezi jednotlivými díly, tedy se zabývá společnými znaky i rozdíly na základě studia literárních děl různých národů.¹⁰⁰

V této stěžejní části práce použijeme právě komparativní metodu, přičemž budeme vycházet z interpretací jednotlivých literárních děl. Naším hlavním cílem je komparovat reprezentaci postavy sirotka ve třech intencionálních publikacích pro děti a mládež. Díky zaměření na komparaci hlavních hrdinek budeme v práci operovat s jejich jmény a to:

- Heidi z díla Johanny Spyriové *Heidi, děvčátko z hor* (1880),
- Anna z díla Lucy Maud Montgomeryové *Anna ze Zeleného domu* (1908),
- April z díla Jacqueline Wilsonové *Holka z popelnice* (2003).

Konkrétně se zaměříme na základní informace jako jsou tituly knih, věk hrdinek i čtenářů a okolnosti osíření protagonistek. V samotné komparaci života sirotek budeme porovnávat formy náhradní péče, vztahy s osobami, které je vychovávaly, osobnosti hlavních hrdinek a jejich vztahy s dětmi. V poslední části popíšeme formální stránku knih, provedeme tedy souhrnnou analýzu jazyka, kompozice a ilustrací, které jsou významnou součástí dětských knih.

4.1 Základní informace

4.1.1 Tituly knih

Když postavíme vedle sebe tituly vybraných knih: *Heidi, děvčátko z hor*, *Anna ze Zeleného domu* a *Holka z popelnice*, spatřujeme v nich určitou paralelu. Ve všech je zmíněna hlavní hrdinka, ať už přímo jménem (Heidi, Anna) nebo označením osoby (děvčátko, holka). Jedná se tedy ve všech případech o protagonistický titul. Ten je ještě upřesněn přívlastkem neshodným, který nám oznamuje, odkud je která hrdinka. Heidi a Anna si daly přívlastek podle místa, kde nyní žijí (z hor, ze Zeleného domu). Tímto označením se pomyslně ukotvily v místě, kde se cítí konečně jako doma. Oproti tomu Aprilin přívlastek (z popelnice) odkazuje k jejímu původu a má negativní nádech, cítí se vykořeněná. Své místo na tomto světě teprve hledá.

¹⁰⁰ CORBINEAU-HOFFMANN, Angelika. *Úvod do komparatistiky*. Praha: Akropolis, 2008, s. 13-20.

4.1.2 Věk

S Heidi se setkáváme v pěti letech a před odchodem do Frankfurtu oslavila osmé narozeniny. Anna je starší jak Heidi, při příchodu do Zeleného domu má jedenáct let a v šestnácti letech odchází studovat na Královskou akademii. Zatímco u těchto dvou dívek můžeme sledovat chronologicky jejich vývoj, s April prožíváme pouze jeden jediný den, a to v den jejich čtrnáctých narozenin. S jejím dětstvím se však seznamujeme retrospektivně. Heidi je tak nejmladší z hrdinek, což naznačuje i její označení děvčátko v titulu knihy. Věkové období Anny a April se víceméně překrývá, jedná se o náctileté slečny.

Můžeme se také zaměřit na věk čtenářů, pro které jsou dané knihy doporučeny. Příběh o Heidi je určen pro čtenáře od osmi let, Anna od devíti let a April je pro věkovou kategorii náctiletých. Z toho vyplývá, že věk hlavních hrdinek přibližně odpovídá i doporučenému věku čtenářů. Jelikož jsou hlavními hrdinkami dívky, spadají knihy primárně do četby dívek.

4.1.3 Osíření

Hlavním společným znakem, kvůli kterému byly tyto knihy vybrány, je postava hlavní hrdinky – sirotka. Všechny tři osířely velmi malé. Heidi byl rok, když jí tragicky umřel tatínek a následně na zhroucení i maminka. O Anně víme, že byla miminko, když umřeli na horečku její chudí, avšak milující rodiče. Heidi a Annu tak spojuje úmrtí rodičů v kojeneckém období. Obě také ví nějaké informace o svých rodičích, díky čemuž je pro ně snesitelnější vyrůstat jako sirotek. Heidi o rodičích nemluví vůbec, Anna se svěřuje pouze na vyzvání Marilly. Jinak nemají potřebu se k této uzavřené kapitole vracet. Oproti tomu April pouze ví, že ji matka odložila do popelnice. O otci neví vůbec nic. Tyto nedostatečné informace o rodičích ji trápí a chce se dozvědět víc alespoň o matce. Nevědomost je pro ni nesnesitelná a stává se hlavní hybnou silou celého příběhu.

Z tohoto vysuzujeme, že se dítě lépe vyrovnává se smrtí svých rodičů, o kterých ví, že jej milovali, oproti situaci, kdy rodiče dítěte pravděpodobně žijí, ale dítě o nich neví nic víc, než že ho z neznámých důvodů odložili.

4.2 Život sirotka

4.2.1 Formy náhradní péče

V analyzovaných dílech se setkáváme s různými formami náhradní péče. Ty byly v daných situacích vybrány i na základě toho, v jaké době se příběh odehrával.

Příběh Heidi se odehrává ve Švýcarsku v době, kdy byl i sepsán, tedy v 19. století. Nejpřirozenější formou péče o sirotky bylo umístění dítěte do rodiny příbuzného. Tak se stalo i v případě Heidi. Jako miminko se jí ujala teta Běta, sestra matky. Nejednalo se však o trvalé řešení. Když bylo Heidi pět, usoudila teta, že už udělala pro Heidi hodně a teď chce i pro sebe lepší život. Teta měla jasno, jak naloží s Heidi. Ta měla ještě jednoho příbuzného a to dědečka. O záměru tety Běty neměl děda Konrád nejmenší tušení. Běta jednoduše sbalila Heidi, odvedla ji do Alp, představila Konrádovi jeho vnučku a oznámila mu, že nyní je na řadě on, aby se postaral o dítě. Konrád je samotářský a na výchovu dítěte se vůbec necítí. Ovšem nemá na vybranou a musí se s danou situací vypořádat. Lidé z okolí litují Heidi kvůli tomu, že ji teta odložila ke Konrádovi, o kterém si nikdo nemyslí nic dobrého. Ten ale v sobě nalezne díky Heidi dobrotu, kterou schovával za svou mrzutostí. Zajistí děvčeti základní potřeby a dá jí svobodu. Heidi tento přístup vyhovuje, v horách se cítí jako doma a dědečka si také oblíbí.

Anna ze Zeleného domu vyšla na začátku 20. století, děj je však zasazen do 2. poloviny 19. století, ve kterém prožila i autorka Montgomeryová své dětství. Časově tedy spadá do stejné doby jako Heidi, avšak odehrává se v jiném státě, a to v Kanadě. Jejich osudy byly odlišné. Anna neměla žádné příbuzné, kteří by se o ni postarali. Moc se nevědělo, co s Annou bude, nakonec si ji vzala k sobě paní Thomasová, která byla s touto rodinou asi nejvíc v kontaktu. Stejně jako teta Běta, i paní Thomasová si však nemohla Annu nechat napořád, a tak si ji v osmi přebírá paní Hammondová, které Heidi hlavně pomáhá s dětmi. Následně se dostala na čtyři měsíce do sirotčince, který nepopisuje nijak detailně, ale hodnotí ho jako nejhorší místo, na kterém kdy žila. Anna se v jedenácti letech dočká adopce, což bere jako velkou příležitost. Moc touží po nějakém domově. Stejně jako Konrád, i Marilla a Matouš Cuthbertovi jsou již starší lidé.

S hrdinkou April se přesouváme do současnosti. April si prošla různými formami náhradní péče. Detailněji jsou popsány v interpretaci, zde si však uvedeme souhrn. Nejprve se o April starala specialistka na krátkodobou péči o miminka, která jich měla na starosti vždy více naráz. Ještě jako miminko si ji adoptovali manželé Johnsonovi. V rodině se ale objevily problémy. Následně byla umístěna do pěstounské péče v podobě velké rodiny, kdy měl

manželský pár ve své péči několik dětí, ke kterým si však nedokázali vytvořit osobní vztah. April byla obviněna z násilnických sklonů, i když se pouze bránila proti šikaně a byla odložena do speciálního dětského domova pro drsné děti, které nikdo nechce. Zde se dostala do společnosti opravu problémových dětí. Ve speciální škole, kterou navštěvovala, se spřátelila s učitelkou, která si ji nakonec po odchodu do důchodu adoptovala.

Když se zaměříme na společné rysy osob pečujících o naše tři hlavní hrdinky, dojdeme k závěru, že jak Konrád, tak Marilla s Matoušem i Marion byli všichni důchodového věku. Paralelu nacházíme i v osobnostech Konráda a Matouše. Oba jsou málomluvní, Konrád je popisován jako mrzutý a Matouš jako podivín. Přesto, že doteď nevyhledávali příliš společnost, v přítomnosti dítěte je jim příjemně. Jejich stereotypní životy starých mužů projasnil nový dětský element. Ani jeden z nich není na dítě přísný, spíš ho podporují vyslechnou a dávají mu svobodu. Vzájemně se respektují a takový vztah jim v obou případech vyhovuje. Přestože staří muži nemluví o svých pocitech a náklonnosti k dítěti, jejich činy mluví za vše a dítě jejich lásku vnímá.

Oproti tomu ženy Marilla a Marion se ujaly role vychovatelek. Marilla se ocitla v podobně nečekané situaci jako Konrád. Adopci měli v plánu, avšak chtěli chlapce, který jim hlavně pomůže s prací. Dostali ale dívku. Marilla se Anny vyptává na její minulost. Poté, co se rozhodli si ji nechat, spatřuje Marilla své poslání ve výchově Anny. Je na ni přísná a snaží se ji naučit dobrým způsobům. Tohle vše dělá pro dobro dívky. Přesto, že jí Anna přirostla k srdci, zapomíná jí to dávat najevo. Anna se proto obává, jestli ji má Marilla ráda, zároveň si ale uvědomuje, co všechno pro ni dělá a váží si toho.

Marion, která se ujala April, se s ní sblížovala postupně. Začala ji brát na výlety. Také se jí ptala na minulost a na to, jak byla spokojená v pěstounských rodinách. Poté se rozhodla, že by si ji mohla adoptovat, avšak pouze pokud bude April chtít. Také dívku upozornila, že ji bude pořád poučovat, dbát na to, jestli píše pilně úkoly a že bude také z nově nastalé situace nespá. April se u ní cítí v pohodě a bezpečí, ale nevytvořily si rodinný vztah. Byly přeci jen dlouho v rolích učitelky a žákyně. Jejich vztah je také ovlivněn Apriliným věkem, nachází se v období puberty, a tak mezi nimi vzniká řada neshod. April si drží od Marion odstup, pořád touží po své pravé mámě. Na konci své výpravy však najde Frankieho, který ji tenkrát zachránil z popelnice a po rozhovoru s ním jí dojde, že existují lidé, kteří o ni mají opravdový zájem, i když nejsou její příbuzní. A že to je víc než neznámá biologická matka.

Marilla a Marion jsou tedy na svá děvčata trochu přísnější a málo dávají znát své city, postupně se ale sbližují a dokážou projevit svou lásku. V obou případech se řešila na začátku adopce důležitá věc, kterou je oslovování. Anna chtěla Marillu oslovovat jako někoho příbuzného, líbila by se jí teta. Marilla však prosadila oslovování jménem. April také přemýšlela nad oslovováním mamí nebo teto, nakonec ale také zůstali u křestního jména. Tak také oslovovala Marion od té doby, co přestala být její učitelkou.

Když si shrneme tento rozbor náhradní péče, vidíme, že do péče příbuzných se dostala pouze Heidi, u zbylých dvou dívek to nebylo možné. Čím si však prošly všechny tři, bylo střídání domovů. Anna i April žily nějakou dobu v náhradní ústavní péči. Nejdivočejší osud stihl April, která si prošla opravdu hodně místy. Zvláštnost jejího příběhu také spočívala v tom, že byla odložená a na tomto faktu byl vystavěn děj celé knihy. Všechny tři se nakonec dočkaly náhradní rodinné péče, ve které byly spokojené, dočkaly se opravdového domova. U Heidi to spatřujeme například v momentě, kdy je ve Frankfurtu a stýská se jí po dědečkovi a horách. Kapitola, ve které se odtud vrací, je nazvána *Konečně doma*.¹⁰¹ U interpretace *Anny ze Zeleného domu* jsme již popisovali její touhu po domově, někam a k někomu opravdu patřit. Za možnost zůstat u Cuthbertů byla nesmírně vděčná. April svůj domov hledá u biologické matky, nakonec však dojde poznání, že je nyní její domov u Marion.

4.2.2 Osobnosti hlavních hrdinek

Při komparaci hlavních hrdinek se zaměříme na jejich společné, případně rozdílné povahové rysy. Co dívkám pomáhalo vyrovnat se se svou situací? U Heidi to byl její optimismus, láska k přírodě a kamarádi. Anna utíkala do světa fantazie a taktéž do přírody, oplývala optimismem a v novém domově pro ni bylo důležité přátelství s Dianou. April se nacházela v poněkud rozdílné situaci, ze které jí pomohla cesta za poznáním a uzavření minulosti. Také ona nachází na své výpravě přátele, kteří jí jsou oporou.

Nejvíce společných znaků nacházíme mezi Heidi a Annou. Ty spojuje jejich optimismus, spontaneita a odvaha. Jsou to ony, které jako první oslovují dědečka Konráda a Matouše. Chovají se bezprostředně, takové jsou také ve svých promluvách. U Heidi je toto chování ve většině případů považováno za normální, ale ve městě ji slečna Mayerová nařčí z prostořekosti a nevychovanosti. Přitom Heidi nic z toho, co řekla, nemyslela zle. I Annu považují za drzou, přičemž v tomto případě již částečně oprávněně. Někdy se neudrží a řekne věci na pravou míru, i když ví, že je to nevhodné. Jsou jednoduše přímé a otevřené. Obě jsou

¹⁰¹ SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 116-119.

také svým způsobem tvrdohlavé. Heidi odmítá opustit dědečka, nakonec se ale nechá přesvědčit tetou, která jí slíbí brzký návrat. Anna se zase zatvrdila například po nepřiměřeném trestu od učitele, načež odmítá pokračovat v navštěvování školy.

S popisem jejich vyjadřování také souvisí jejich upovídánost. Petr oceňoval Heidino vykládání, když byli spolu na pastvě. S ní se nikdy nenudil. Heidinu výřečnost krásně ilustruje následující ukázka, ve které je Heidi na návštěvě u Petrovy babičky. *Aby to babičce nějak vynahradila, začala vyprávět, co dělá nahoře v domku, jak pomáhá dědečkovi, jak spolu podestýlají a krmí kozy, jak připravují sýr, jak jdou spát a jak ráno zase vstávají. Bylo toho tolik, že babička ani nestíhala poslouchat. I Brigita přestala šít a napjatě sledovala vodopád slov malého hosta.*¹⁰² Ve městě poté vypráví zážitky z hor, jelikož se jí stýská po domově a ostatní ji poslouchají se zaujetím. Anna je přímo upovídána, což Marillu vytáčí. Její vykládání ji zdržuje od přidělené práce, díky upovídání a také zasněnosti občas něco poplete. S přibývajícím věkem se však Annina prudká povaha zmírnila.

Dosud jsme popisovali povahové rysy Heidi a Anny. V jejich příbězích jsou také společné motivy, které nenacházíme u April, neboť jsou dány hlavně dobou, ve které hrdinky žily. Jedná se o víru a sepětí s přírodou, které mělo dříve větší význam jak v moderní době, ve které se odehrává příběh April. V *Heidi, děvčátko z hor* je jen pár zmínek o Bohu, ale i tak vnímáme, že vykreslené postavy měly vztah k víře. Děda Konrád nechodil do kostela, ale faráři vysvětloval, že s Bohem nemá žádné rozepře. Jeho chrámem je příroda. „*Žiju tady v klidu s přírodou, Pánem Bohem i sám se sebou.*“¹⁰³ Se symboly víry se dále setkáváme u Petrovy babičky, která vyzvala Heidi, aby ji přečetla nějakou náboženskou píseň ze zpěvníku. O Heidi a ostatních postavách vysuzujeme, že náleží ke katolíkům.

Oproti tomu o postavách v Anně víme, že jsou protestanté. Sama autorka patřila do této církve, proto je pro ni přirozené, že také všechny její postavy jsou věřící. Jedná se o přirozenou věc jejich každodenního života. V již popisované kapitole *Annina modlitba*¹⁰⁴ vidíme, že je Anna ve své modlitbě bezprostřední a kreativní, projevuje se v ní její láska k poezii. Na Marillu je to až moc odvážené. Anna také chodí v neděli do kostela. Její otevřenost jí nebrání v tom, aby sdělila nahlas to, co Marilla také vnímala, ale nikdy by se neodvážila říct nahlas, tedy že kázání pastora jsou velmi nudná. Po mších navštěvuje nedělní školu. Zde se Anně příliš nelíbilo, slečna jim neustále kladla otázky, na které Anna sice věděla odpovědi díky Marillině

¹⁰² SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 47.

¹⁰³ Tamtéž, s. 52.

¹⁰⁴ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 53-56.

drilu, avšak nebyl kladen důraz na porozumění daným věcem. Anně také přišlo nefér, že jsou otázky kladeny pouze z jedné strany. Měla by také spoustu otázek, které by potřebovala vysvětlit. Obě dvě vnímají víru jako běžnou součást života, v knize tato skutečnost podkresluje děj. Tato víra může dívkám pomáhat v tíživých situacích. Anna se ve své modlitbě obracela na Boha s prosbou, aby mohla v Zeleném domě zůstat. Oproti tomu April, jejíž příběh je zcela ateistický a se svými problémy nemá na koho mnohdy obrátit.

Mezi další společný rys Heidi a Anny patří jejich tíhnutí k přírodě. Poté, co se Heidi přistěhovala k dědečkovi, byly hory jejím domovem. S přírodou se natolik szila, že jí po přestěhování do města velmi chyběla. Taktéž Anna ráda trávila co nejvíce času v přírodě. *Anna skutečně prožila krásné léto a využila je do poslední vteřiny. Byly s Dianou stále venku, odhalovaly všechna skrytá tajemství Aleje milenců, Rusalčiny bystřiny, Vrbového ráje a Ostrova královny Viktorie. (...) Anna tudíž skutečně prožila léto svých snů, pokud šlo o volnost a zábavu. Chodila na procházky, jezdila na loďce, sbírala lesní plody a snila z celého srdce.*¹⁰⁵ Příroda u Anny podporovala její fantazii, ráda pojmenovávala neobvyklými názvy různá místa. Když měla vhodné prostředí, rozvíjela svou kreativitu. Tak jako se Heidi trápila ve městě, Anně nebylo dobře v sirotčinci, neboť zde neměla prostor pro fantazii.

Fantazie je vlastnost, kterou však nacházíme u všech tří protagonistek, a to hlavně v jejich hrách. Heidi si například pomáhala při učení písmen tím, že je ztotožňovala s konkrétními zvířaty. *Heidi Sama dokonce upozorňovala, které písmenko vypadá jako husa, jiné zase jako dravec. Klára je poslouchala a měla z Heidiny fantazie radost.*¹⁰⁶ Právě ve světě fantazie nacházíme paralelu mezi Annou a April. Jelikož jim chyběly kamarádky, nějaké si vymyslely. Anna si představovala kamarádku Katku Mauriceovou díky odrazu ve skle a poté pomocí ozvěny Violettu v době, kdy žila u paní Thomasové a Hammondové, u kterých neměla příliš pochopení. April si své kamarádky vystříhala z módního časopisu a pojmenovala je Růženka, Fialka, Pomněnka a Narciska. S nimi utíkala do své fantazie a říše her. Tenkrát žila ve velké pěstounské rodině, kde bylo plno dětí, které se jí posmívaly. Jediná osoba, se kterou měla bližší vztah, byla dívka Esme s Downovým syndromem. April ji zabavovala svou fantazií. *Někdy jsem si vymýšlela i své vlastní příběhy o tom, co zažívají mé květinové kamarádky. Esme byla nadšená. Pořád se mě ptala, odkud ty příběhy mám, a nedokázala*

¹⁰⁵ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 237.

¹⁰⁶ SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 80.

*pochopit, že jsou z mé hlavy.*¹⁰⁷ Svět fantazie jim přinášel útěchu, zažívaly v něm pozitivní situace. Utíkaly do něj před svým osaměním.

Dívky jsou empatické, nejvíce soucítí s lidmi či zvířaty, které postihl podobný osud jako je. Hlavní hrdinky jsou sirotci a u každé z nich nacházíme scénu, kdy soucítí s jiným sirotkem. Heidi má pochopení pro kůzle Lízinku, která teskní po své matce koze, kterou prodali. Vnímavé děvčátko se rozhodlo, že se o malou kozičku postará, aby netesknila. Anna se ztotožňuje s dívkou na obraze „Kristus žehná dítkám.“ Tu si interpretuje jako sirotka, protože stojí na okraji, je ostrčená a snaží se být nenápadná. Anna si myslí, že to, po čem dívka touží, je požehnání od Krista. A poslední dívku April zasáhla informace o dětech sirotcích v utečeneckých táborech tak moc, že se rozplakala. Její podle ostatních přehnaná reakce byla způsobena tím, že se jedná o pro ni citlivé téma podobné jejímu osudu. Tyto hlavní hrdinky jsou více citlivé, vnímající a mající pochopení právě proto, že jsou samy sirotky.

Přes to všechno jsou protagonistky silné, se svým těžkým začátkem života se popraly a všechny nakonec našly štěstí a spokojený život v milujícím domově. Heidi se musela vyrovnat s životem ve městě, kde sice našla kamarádku, ale lépe jí bylo v horách u dědečka. S tím se nakonec svěřila i přes to, že kvůli slečně Majerové své city zadržovala. Anna se necítila šťastná v žádném domově, dokud se jí neujali Cuthbertovi. Se svou situací se však vyrovnávala díky optimismu a fantazii. April je silná v tom, že se rozhodla jít sama na místa, kde dřív žila. Už jen kvůli tomu, že by mohla zabloudit, ale hlavně proto, že se vydává za lidmi, u kterých dřív žila a neví, jak se k ní zachovají. Vydala se i na hrob své adoptivní maminky, což nebylo lehké, ale pomohlo jí to se s danou skutečností vyrovnat.

Se smrtí blízké osoby se setkávají také skoro všechny hrdinky. Teď se nebudeme zaměřovat na smrt rodičů, protože tu si ani jedna z nich nemůže pamatovat. Během Heidina dětství nikdo blízký nezemřel, ale měla velké obavy o svého dědečka. V obrázkové knížce četla s Klárou o dědečkovi, který umřel. Heidi tuto situaci vztáhla na sebe a pochopila jí tak, že umřel dědeček Konrád. Nakonec pochopila, že se v knize píše o jiném dědečkovi, přesto nepřestávala mít obavy o toho svého, který žije v horách sám a neměl by se o něj kdo postarat.

Anna se setkává se smrtí manželů žen, které ji vychovávaly. Jednalo se o pana Thomase a následně pana Hammonda. S nimi si Anna nevytvořila žádný bližší vztah. Jejich smrt vnímala nejspíš přirozeně. Hlavní následek pro Annu byl, že se musela kvůli tomu odstěhovat. Ke konci příběhu se však Anna setkává znovu se smrtí, tentokrát velmi blízké osoby. Jedná se o Matouše

¹⁰⁷ WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 85.

Cuthberta, který je už starší a onemocněl. Během Annina pobytu v Akademii prodělal několik srdečních záchvatů a nevydrží to s ním dobře. Anna strávila pěknou chvíli s Matoušem. *Byla to poslední noc, než do jejího života vstoupil smutek. A žádný život, do něhož jednou vstoupí smutek, se už nevrátí do starých kolejí.*¹⁰⁸ Matouš umřel na náhlý šok, když si přečetl v novinách o krachu banky, ve které měli všechny úspory. Anna byla zmatená. Chvíli jí připadalo, jako by byl Matouš mrtvý už dlouho, pak zas jako by byl stále mezi nimi. Chtěla se vyplakat, ale nešlo to. Až později, kdy si vzpomněla na jeho slova, jak jí říká: „*Moje holčička – moje holčička, na kterou jsem tak pyšný,*“¹⁰⁹ propukla v pláč. Takhle situace ještě víc sblížila Annu s Marillou, které měly pro sebe čím dál tím víc pochopení. Anna se cítila blbě, když jí udělalo něco radost. V této situaci jí byla oporou paní Allanová, manželka mladého pastora, která jí vysvětlila, že měl Matouš rád, když byla Anna veselá, že je to v pořádku.

April se taktéž dostala do situace, kdy jí umřela osoba, která ji vychovávala. Jednalo se o její adoptivní maminku Janet, která si ji s manželem Danielem adoptovala jako miminko. Přesto, že se nejednalo o ideální rodinu, měla svou maminku ráda, vždyť jinou si ani nepamatovala. Táta měl problémy s alkoholem, později si našel i přítelkyni. Maminka se kvůli tomu trápila, ale situaci neřešila, až jednou spáchala sebevraždu. April se z toho zhroutila, potřebovala hlavně lásku nejbližších, tu jí však neměl kdo poskytnout. Otec se o ní nedokázal postarat, a tak i pro April znamenala smrt blízké osoby změnu bydliště, jelikož byla odložena do dětského domova. Na rozdíl od Anny se jí nenaskytla pomoc a možnost vyrovnat se se ztrátou. To si dopřeje až za několik let, kdy se vydá na hřbitov rozloučit se s maminkou.

Všechny dívky se také musely vzdělávat, avšak každá měla v této oblasti jiné možnosti. Děda Konrád neposílal Heidi do školy, protože v zimě by musela až do Hůrky dvě hodiny cesty skrz zasněžené hory. Druhou možností bylo přestěhovat se do Hůrky, na což by dědeček stranící se společnosti nikdy nepřistoupil. Věděl, že Heidi bude vzdělání potřebovat, ale nevěděl, jak jí ho tedy zajistit. Také ho trápilo, že by se s Heidi museli odloučit. A tak když se k němu vrátila z Frankfurtu a už uměla číst a psát, byl šťastný, že se problém vyřešil. V závěru knihy nabídne Klářin otec Konrádovi, že by dívky mohly studovat spolu v Curychu na jeho náklady. „*Do školy jí pustím, protože jí přeju vzdělání. Dnes už vím, že se bude ke mně stále vracet.*“¹¹⁰

Anna začala chodit do školy až v 11 letech, kdy se jí ujali Cuthbertovi. Třída byla věkově smíšená. Anna byla zvědavá a učenlivá, po nějaké době patřila s Gilbertem k nejlepším

¹⁰⁸ MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018, s. 275.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 278.

¹¹⁰ SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 154.

žákům, kteří se v prvenství předháněli, protože mezi nimi panovala rivalita. Tato skutečnost je však i motivovala ke zdokonalování sebe sama. Anna toužila být učitelkou, a tak pokračovala ve studiích na Královské akademii. Svůj sen si splnila.

April měla problémy s učením a myslela si, že je hloupá. Problém byl ale v tom, že jak často střídala domovy, kvůli čemuž také přecházela z jedné školy do druhé, a tak úplně zameškala některé učivo. Dařit se jí začalo až ve škole Fairleigh, kde jí s učením pomáhali a rozvíjeli ji. Nejvíce jí bavil dějepis, který vyučovala její budoucí pěstounka Marion. Přes obtížné začátky byl všem dívkám zajištěn přístup ke vzdělávání a postupně se jim začalo dařit.

Tyto protagonistky – sirotci mají často problém se sebepojetím, které se vztahuje k pojmu já/self, hovoříme tedy o vztahu člověka k sobě samému.¹¹¹ Ve formování jedince a jeho sebepojetí zastává nejdůležitější roli rodina, která ovlivňuje životní styl a kvalitu života jedinců. Největší mírou zasahují rodiče, dále sourozenci a další blízcí příbuzní.¹¹² Pro zdravý vývoj sebepojetí u dětí je důležité, aby toto rodinné zázemí bylo funkční a zabezpečující pocit bezpečí a jistoty.¹¹³

Kvůli ztrátě rodičů se dívkám tohoto nedostalo, z čehož pramenily jejich pochybnosti o sobě samé. U Anny bylo několik faktorů, které ubližovaly jejímu sebepojetí. Sama nevěděla, kdo je a přebírala názory ostatních. Její vychovatelka paní Thomasová ji často kritizovala, dávala jí najevo, že je zkažená a zlá. Díky tomu, že ji překládali z místa na místo se cítila nechtěná, pro ostatní neměla žádnou hodnotu, a tak ji i ona sama těžko nalézala. A dále ji trápil vlastní vzhled, zejména zrzavé vlasy, které v té době nebyly důstojnou barvou vlasů. Celkově se považovala za nepěknou. Se sebepřijetím ji pomohla Marilla a Matouš, kteří ji milovali takovou, jaká je a další blízké osoby z Avonlea.

Pro April je zásadním problémem to, že ani vlastní matka ji nepřijala, tak jak má nyní ona přijmout sebe sama. Netuší, kdo vlastně je. V rodinách, které vystřídala, se také velkého přijetí nedočkala. Zažila si také šikanu a nedůvěru pěstounských rodičů, kteří ji odložili do domova pro problémové děti. Až setkání s Frankiem jí otevřelo oči, umožnilo vyrovnat se s minulostí a přijmout sebe sama.

¹¹¹ OREL, Miroslav a kol. *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, s. 7. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?id=Xg1rDQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

¹¹² Tamtéž, s. 38.

¹¹³ Tamtéž, s. 27-28.

4.2.3 Vztahy s dětmi

Důležitým aspektem jsou také vztahy s ostatními dětmi, které mohou nabývat několik podob, kterými jsou vztahy žádné, vztahy špatné a vztahy kamarádké. Po přestěhování k dědečkovi se Heidi ihned skamarádila s Petrem, který byl o něco starší než ona. Pro Heidi byl tento vztah velmi důležitý. Ve dvou zažili spoustu dobrodružství a nikdy se nenudili. I Petr byl rád za to, že se Heidi přistěhovala do hor, protože jiné děti tu nežily. Když bylo Heidi osm, odvedla ji teta do města, aby dělala společnici jedenáctileté Kláře. Slečna Majerová, která měla na starosti výchovu Kláry, se zhrozila nad tímto věkovým rozdílem, nakonec u nich však Heidi zůstala. Heidi byla vesnická holka, upřímná, přirozená, zato Klára byla vychovávaná k panským způsobům. Obě byly zvědavými dětmi s dobrým srdcem. Obdobný vztah spatřujeme u Anny a Diany. Anna je tak jako Heidi víc otevřená a kreativní, Diana se podobá Kláře ve své vychovanosti a elegantnosti. Anna byla moc ráda za svou kamarádku, se kterou si hned první den slíbily přátelství na život a na smrt, podle Anny byly spřízněné duše. Jednalo se o její vůbec první kamarádku. Předtím si své kamarádky vymýšlela.

April měla komplikované vztahy s dětmi. Ve velké pěstounské rodině žilo hodně dětí. Nevlastní sourozenci se jí posmívali a nejhorší vztah měla paradoxně s dívkou, která se měla stát její kamarádkou. Jednalo se o Pearl, která ji šikanovala. Tyto problémové vztahy mezi dětmi byly způsobené tím, že byly všechny umístěny do pěstounské péče, tedy všechny děti potkal nějakým způsobem nepříznivý osud a svou ztrátu si tak například vybíjely na slabších dětech. Ovšem i April nakonec našla kamarádky. Nejprve starší nevlastní sestrou Esme s Downovým syndromem a v speciálním dětském domově taktéž starší dívku Ginu. Přesto, že měl tento vztah i určitá negativa, jednalo se o osobu, která jí dokázala projevit lásku a starala se o ní jako o svou mladší sestru. Avšak až po přestěhování k Marion si našla první opravdové kamarádky Cathy a Hannah. Přesto, že ji mají rády, April se stále obává, aby o ně nepřišla. Snaží se být jako ony a svůj původ zatajuje, chce být jako ostatní dívky, což se jí však díky tomu, co zažila, nedaří. Naopak s Lindou, se kterou se zná jen krátce, se nebojí mluvit o své minulosti, protože také žije u pěstounky, díky čemuž mají jedna pro druhou porozumění.

Z počátku měly všechny protagonistky – sirotci problém si nějaké kamarády najít. S vyloženě špatnými vztahy se setkala jen April. Nakonec ale všechny našly pravé kamarády. Ve většině případů se jednalo o dívky, jen Heidi se kamarádila s chlapcem, protože nikdo jiný v okolí nebyl.

4.3 Formální stránka knih

4.3.1 Jazyk

Společnými znaky všech tří titulů po jazykové stránce jsou časté dialogy a popisy. *Heidi děvčátko z hor* je z námi vybraných publikací určena nejmladším čtenářům, což se také odráží ve formě jazyka. V dialogích nejčastěji vystupují děti, které užívají jednoduché věty a celkově je použit srozumitelný jazyk. V *Anně ze Zeleného domu* jsou již promluvy postav propracovanější, počítají se zkušenějším čtenářem. Anna ráda užívá vzletná, poetická a někdy i cizí slova, kterým ne vždy musí čtenáři rozumět. Díky Annině upovídánosti obsahují její promluvy často souvětí. Také jako jediná svým adoptivním rodičům vyká, což je dáno dobou, do které je příběh zasazen. Forma dětských promluv v *Holce z popelnice* je často hovorová až nespisovná, užívá posměšků, což dotváří prostředí, ve kterém vyrůstají.

Důležitou součástí jsou i popisy. U Heidi a Anny se jedná o popisy přírody, díky kterým si můžeme detailně představit dané místo a vnímat idylickou krajinu. April se zaměřuje více na popis svých pěstounů a míst, na kterých žila. Popisy nám dodávají důležité informace a dotváří atmosféru příběhů.

4.3.2 Kompozice

První dvě z uvedených knih mají klasickou chronologickou kompozici a začínají v momentě, kdy se dívky stěhují do nových domovů, ve kterých se bude odehrávat stěžejní část těchto děl. Retrospektivní pohled nacházíme pouze v krátkých zmínkách o rodičích a dřívějším životě. Z tohoto hlediska je zajímavější *Holka z popelnice*, jelikož více pracuje s retrospektivní kompozicí. To je umožněno také díky vyššímu věku čtenářů, kteří se již v komplikovanější formě lépe orientují. Nejprve se dozvíme, jak příběh skončí, a poté se April vydává na výpravu po místech kde žila, ke kterým doplňuje své vzpomínky. Celý příběh se tak odehrává v jednom dni.

4.3.3 Ilustrace

Jelikož se zabýváme komparací knih pro děti a mládež, je důležité zmínit i výtvarný doprovod příběhů. S ilustracemi se totiž setkáváme ve všech třech publikacích. V přílohách jsou vloženy některé z nich. Citované vydání knihy *Heidi, děvčátko z hor* ilustrovala Daniela Benešová, současná česká malířka, grafička a ilustrátorka.¹¹⁴ Poněvadž se jedná o knihu pro nejmladší čtenáře z námi vybraných knih, je také nejhojněji ilustrovaná. Ty nejčastěji

¹¹⁴ Daniela Benešová. In: *Galerie de Lara*. [online]. 2023. [cit. 29.3.2023]. Dostupné z: <http://www.galeriedelara.cz/umelec/benesova-daniela.html>

zobrazují přírodu nebo postavy z příběhu. Střídají se jak barevné celostránkové ilustrace (viz příloha č. 2) a černobílé ilustrace přes půl stránky (viz příloha č. 3), které převažují. Zejména ilustrace krajiny umocňují pocit idylické švýcarské přírody.

Nový překlad *Anny ze Zeleného domu* z roku 2018 je obohacen o krásné ilustrace současné české ilustrátorky Ivony Knechtlové. Taktéž se jedná o celostránkové barevné ilustrace (viz příloha č. 5) a menší černobílé (viz přílohy č. 6 a 7) a v jednom případě i menší barevná ilustrace (viz příloha č. 8). Její ilustrace jsou velmi něžné, často zobrazují Annu v přírodě nebo při běžných situacích. U nových postav je také přiložen jejich portrét se jménem (viz příloha č. 6). I díky krásným obálkám (viz příloha č. 4) se tato celá série o Anně těší v současnosti velkému zájmu.

Holku z popelnice ilustroval britský ilustrátor Nick Sharratt, který úzce spolupracuje právě s Jacqueline Wilsonovou. Díky zaměření na náctileté dívky již kniha neobsahuje velkoformátové ilustrace a celkově jich je menší počet. Na konci každé kapitoly je ilustrace papírové vystřihovánky holčičky, kterých je v řadě víc a tvoří řetězový ornament (viz příloha č. 10). Stejně jako se skládá tato řada holčiček, skládá i April svůj příběh, přičemž do jednotlivých panenek vkládá jednotlivé osoby, případně místa, které ji v životě ovlivnila (viz přílohy č. 11, 12, 13). Jedná se o velmi nápadité výtvarné ztvárnění poskládaného Aprilina života. Tyto ilustrace jsou provedeny v jednoduché grafice černou barvou.

Každý ilustrátor má svůj vlastní rukopis a ilustrace přizpůsobil odpovídajícímu respondentovi. Ve všech případech krásně dotváří příběh a dávají mu tak další rozměr. Co mají všechny tři knihy stejné z hlediska ilustrací, jsou obálky knih se zobrazením hlavních hrdinek. Zasněná Heidi sedí na louce a nad ní se tyčí hory se sluncem (viz příloha č. 1). Pihovatá Anna se na nás šibalsky usmívá zpod klobouku ozdobeného květinovým věncem (viz příloha č. 4). A zmatená April s vlasy spletenými do copánků s propletenými barevnými nitkami vykukuje z popelnice (viz příloha č. 9).

Závěr

Problematická tematika sirotků a náhradní rodinné péče se odráží v literatuře pro děti a mládež od jejího vzniku do současnosti. Po definování základních pojmů, náležitých do této problematiky, jako je rodina, domov, sirotek a formy náhradní péče, jsme se zaměřili na oblast literatury. Námi vybraná díla spadají do četby dívek, tuto kategorii jsme popsali. V kapitole vývoj literatury pro děti a mládež s tematikou sirotka jsme vytvořili seznam významných děl s postavou sirotka v lidových pohádkách a v literatuře 19., 20. a 21. století.

Pro stěžejní část práce byly vybrány tituly z intencionální literatury pro děti a mládež *Heidi, děvčátko z hor* Johanny Spyriové, *Anna ze Zeleného domu* Lucy Maud Montgomeryové a *Holka z popelnice* Jacqueline Wilsonové. V jejich interpretaci jsme se zabývali samotným osiřením, formami náhradní péče, vztahy s pěstouny či adoptivními rodiči, vztahy s dětmi a celkově osobnostmi hlavních hrdinek – sirotků. Tyto poznatky byly využity ve stěžejní části práce, kterou byla komparace těchto děl. V té jsme popsali společné i rozdílné rysy hrdinek, porovnali formy náhradní péče, která se jim dostala, vztahy s osobami, kterými byly vychovávány, vztahy s ostatními dětmi a následně byla provedena i komparace jazykové stránky knih, jejich kompozic a také ilustrací.

Díky komparaci jsme došli ke společným rysům objevujících se ve všech třech dílech. Nejzřetelnější z nich je užití protagonistických názvů, které jsou doplněny i ilustracemi hlavních hrdinek na obálkách knih. Všechny tři osiřely brzy po narození. Prošly si různými formami náhradní rodinné péče, ve kterých nebyly vždy spokojené, ovšem v posledních rodinách jsou již všechny šťastné. Zajímavostí je, že všechny tyto osoby, které se o dívky starají jsou již důchodového věku. Díky tomu, co dívky prožily, jsou všechny empatické, citlivé, ale zároveň silné, protože se nepříznivým osudem vyrovnaly. V tom jim pomohla fantazie a také přátelství, kterých si všechny nesmírně vážily, protože ne vždy měly blízkou osobu. Jejich školní začátky byly díky jejich okolnostem složitější, avšak všechny byly nakonec ve škole úspěšné. Největší problém měly dívky se sebepojetím. Hodně daly na hodnocení od druhých a samy si nevěřily. Všechny však našly harmonický domov a přátele, díky čemuž došly i k sebezpětí.

Na základě získaných informací můžeme konstatovat, že dítě může být šťastné, i když o vlastní rodiče přišlo či bylo odloženo. Jako nejvhodnější umístění se pak jeví u příbuzných, kteří mají o dítě zájem, nebo jiná forma náhradní rodinné péče. Dítě potřebuje

zázemí, lásku a pocit bezpečí, které lze jen těžko zajistit v ústavní péči. Jedinec se potřebuje cítit přijat, jsou pro něj také velmi důležité přátelské vztahy.

Tato literatura je vhodná pro všechny jedince z kategorie děti a mládež. Ti, kteří nebyli osobně touto problematikou zasaženi, mají možnost se s tematikou seznámit právě díky beletrii. Díky ní často dojdou poznání, že si váží svých rodičů, sourozenců, domova. Pokud mají v okolí někoho, kdo přišel o svého rodiče či byl odložen, mohou jejich chování a vnímání světa lépe pochopit právě díky příběhům literárních siroteků. Je vhodná i pro samotné jedince touto tematikou zasažené, a to jako forma terapie, kdy se díky literatuře mohou lépe vyrovnat se svou situací. Zde je však důležité dbát na to, aby měl příběh šťastný konec a byl opravdu pro dítě oporou.

Seznam zdrojů

Prameny

MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. *Anna ze Zeleného domu*. Praha: Albatros, 2018. 296 s. ISBN 978-80-00-05278-6.

SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. *Heidi, děvčátko z hor*. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019. 160 s. ISBN 978-80 00-05426-1.

WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005. 148 s. ISBN 80-7341-541-0.

Literatura

CORBINEAU-HOFFMANN, Angelika. *Úvod do komparatistiky*. Praha: Akropolis, 2008. 207 s. ISBN 978-80-86903-78-1.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež: (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 245 s.

KUBÍČKOVÁ, Naděžda. *Zármutek a pomoc pozůstalým*. Praha: ISV, 2001. 267 s. ISBN 80-85866-82-X.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. 355 s. ISBN 80-7319-020-6.

MANDYS, Pavel a kol. *2 x 101 knih pro děti a mládež: nejlepší a nejvlivnější knihy*. Praha: Albatros, 2013. 430 s. ISBN 978-80-00-03336-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Nevlastní rodiče a nevládní děti*. Praha: Grada, 1999. 144 s. ISBN 80-7169-897-0.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. 912 s. ISBN 80-7294-170-4.

ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex, 2008. 488 s. ISBN 978-80-7409-019-6.

SATIROVÁ, Virginia. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 1994. 350 s. ISBN 80-901325-0-2.

SLADOVÁ, Jana et al. *Dětství a dospívání v současné literatuře pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 120 s. ISBN 978-80-244-4025-5.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 190 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

Elektronické zdroje

Daniela Benešová. In: *Galerie de Lara*. [online]. 2023. [cit. 29.3.2023]. Dostupné z: <http://www.galriedelara.cz/umelec/benesova-daniela.html>

OREL, Miroslav a kol. *Vybrané aspekty sebepojetí dětí a adolescentů* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 205 s. [cit. 29.3.2023]. ISBN 978-80-244-4998-2. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=Xg1rDQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

Rodina. In: *Sociologická encyklopedie*. [online]. Zdeněk R. Nešpor, ed., 2018. [cit. 7.10.2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

Štítky: sirotci. In: *Databazeknih.cz*. [online]. 2023. [cit. 21.3.2023]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=1>

<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=2>
<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=3>
<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=4>
<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=5>
<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=6>
<https://www.databazeknih.cz/stitky/sirotci-6198?orderBy=&id=7>

ZÁBRODSKÁ, Stanislava. Svět spisovatelé: Spyriová Johanna. In: *Čítárny* [online]. 30.7.2010. [cit. 2.3.2023]. Dostupné z: <https://citarny.com/knihy/autori/svet-spisovatele/spyriova-johanna>

Zdroje obrázkových příloh

BENEŠOVÁ, Daniela. *Heidi a Petr na pastvě*. In: SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. Heidi, děvčátko z hor. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 18. ISBN 978-80 00-05426-1.

BENEŠOVÁ, Daniela. *Klára na vozíku*. In: SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. Heidi, děvčátko z hor. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019, s. 56. ISBN 978-80 00-05426-1.

BENEŠOVÁ, Daniela. *Přebal knihy*. In: SPYRIOVÁ, Johanna a Bohumil ŘÍHA. Heidi, děvčátko z hor. 4. vydání. Praha: Albatros, 2019. ISBN 978-80 00-05426-1.

KNECHTLOVÁ, Ivona. *Anna u Rusalčiny bystřiny*. In: MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. Anna ze Zeleného domu. Praha: Albatros, 2018, s. 121. ISBN 978-80-00-05278-6.

KNECHTLOVÁ, Ivona. *Anniny věci*. In: MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. Anna ze Zeleného domu. Praha: Albatros, 2018, s. 32. ISBN 978-80-00-05278-6.

KNECHTLOVÁ, Ivona. *Diana Barryová*. In: MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. Anna ze Zeleného domu. Praha: Albatros, 2018, s. 88. ISBN 978-80-00-05278-6.

KNECHTLOVÁ, Ivona. *Muškat Annou pojmenovaný Miláček*. In: MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. Anna ze Zeleného domu. Praha: Albatros, 2018, s. 41. ISBN 978-80-00-05278-6.

KNECHTLOVÁ, Ivona. *Přebal knihy*. In: MONTGOMERYOVÁ, Lucy Maud. Anna ze Zeleného domu. Praha: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05278-6.

SHARRATT, Nick. *Máma?* In: WILSONOVÁ, Jacqueline. Holka z popelnice. Praha: BB art, 2005, s. 135. ISBN 80-7341-541-0.

SHARRATT, Nick. *Marion*. In: WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 124. ISBN 80-7341-541-0.

SHARRATT, Nick. *Papírová skládanka*. In: WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 24. ISBN 80-7341-541-0.

SHARRATT, Nick. *Popelnice*. In: WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005, s. 25. ISBN 80-7341-541-0.

SHARRATT, Nick. *Přebal knihy*. In: WILSONOVÁ, Jacqueline. *Holka z popelnice*. Praha: BB art, 2005. ISBN 80-7341-541-0.

Seznam obrázkových příloh

Příloha č. 1: Přebal knihy *Heidi, děvčátko z hor*

Příloha č. 2: Ilustrace Daniely Benešové z knihy *Heidi, děvčátko z hor*, Heidi a Petr na pastvě

Příloha č. 3: Ilustrace Daniely Benešové z knihy *Heidi, děvčátko z hor*, Klára na vozíku

Příloha č. 4: Přebal knihy *Anna ze Zeleného domu*

Příloha č. 5: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Anna u Rusalčiny bystřiny

Příloha č. 6: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Diana Barryová

Příloha č. 7: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Muškát Annou pojmenovaný Miláček

Příloha č. 8: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Anniny věci

Příloha č. 9: Přebal knihy *Holka z popelnice*

Příloha č. 10: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Papírová skládanka

Příloha č. 11: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Popelnice

Příloha č. 12: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Marion

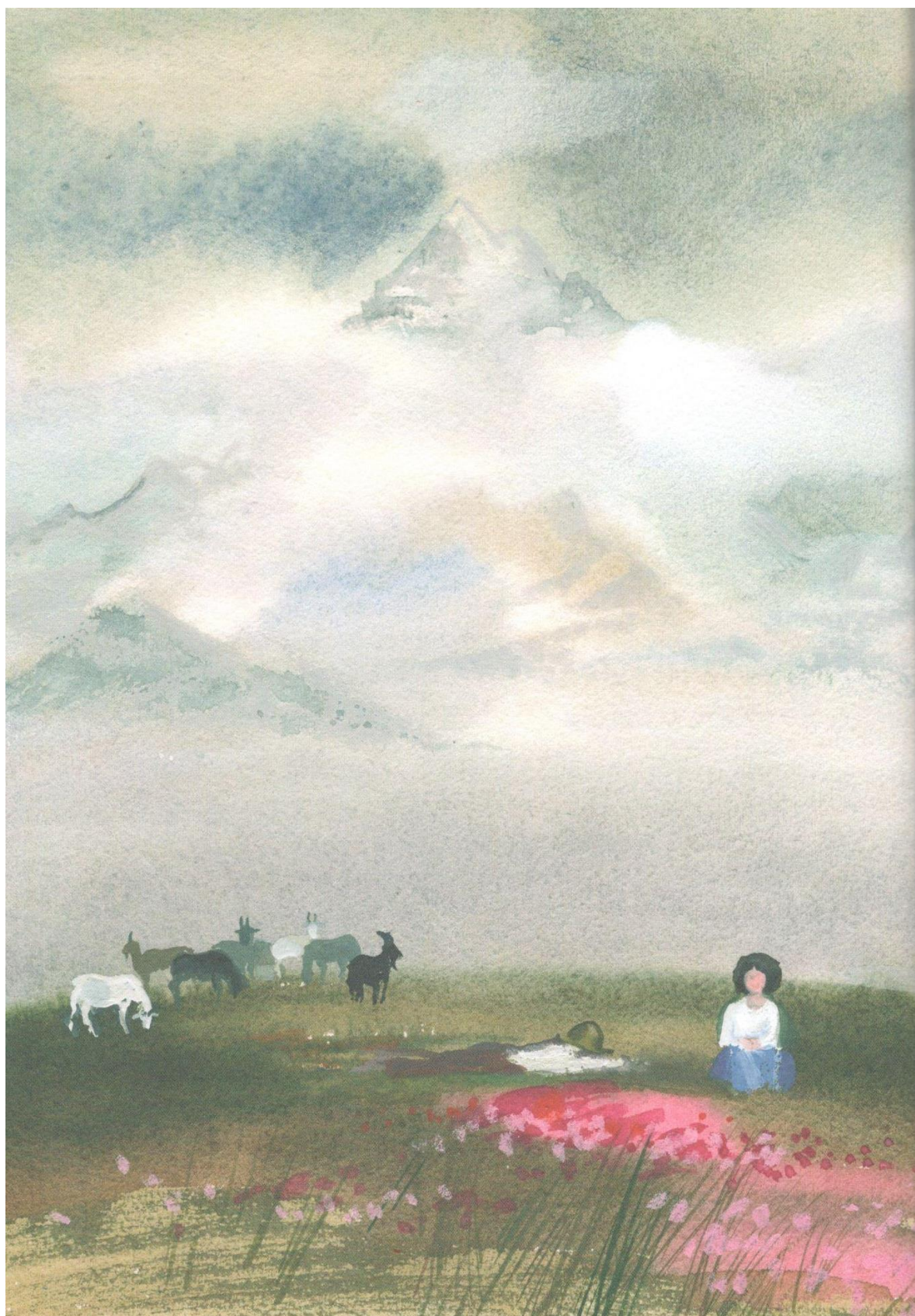
Příloha č. 13: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Máma?

Přílohy

Příloha č. 1: Přebal knihy *Heidi, děvčátko z hor*

Příloha č. 2: Ilustrace Daniely Benešové z knihy *Heidi, děvčátko z hor*, Heidi a Petr na pastvě

Příloha č. 3: Ilustrace Daniely Benešové z knihy *Heidi, děvčátko z hor*, Klára na vozíku

Příloha č. 5: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*,
Anna u Rusalčiny bystřiny

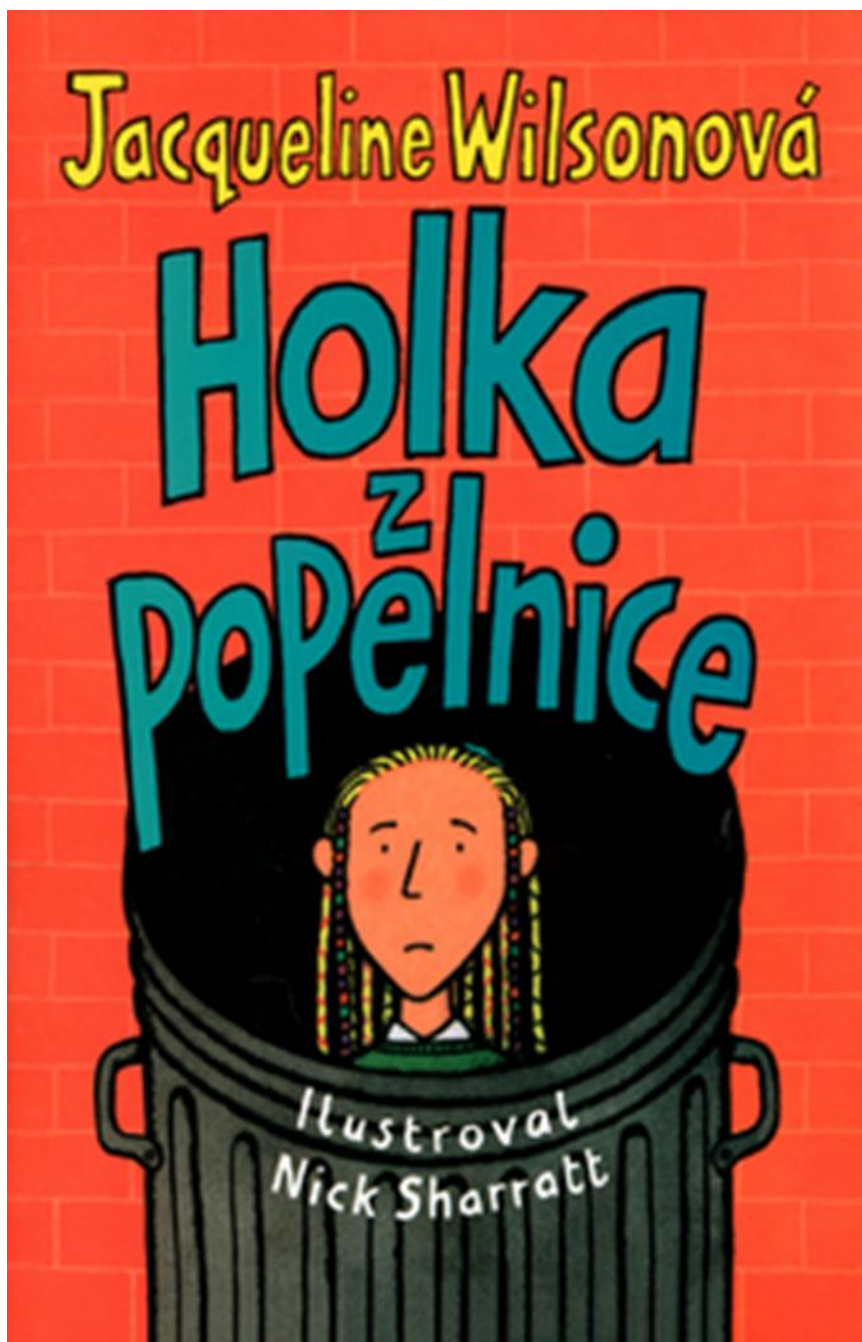
Příloha č. 6: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Diana Barryová

Příloha č. 7: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Muškát Annou pojmenovaný Miláček

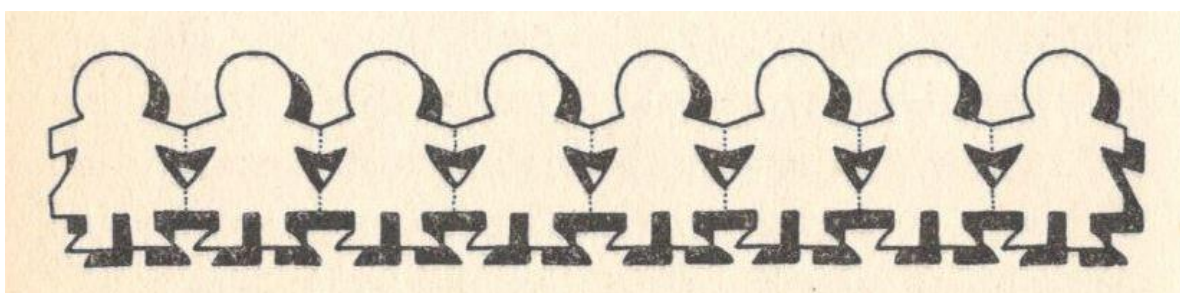

Příloha č. 8: Ilustrace Ivony Knechtlové z knihy *Anna ze Zeleného domu*, Anniny věci

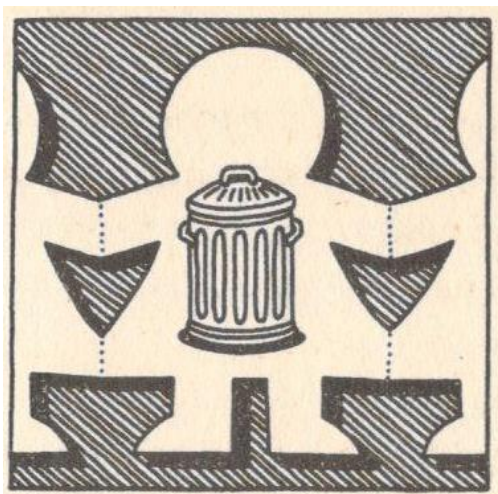

Příloha č. 10: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Papírová skládanka

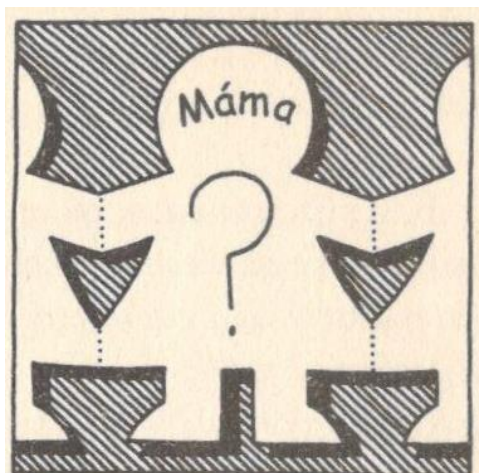

Příloha č. 11: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Popelnice

Příloha č. 12: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Marion

Příloha č. 13: Ilustrace Nicka Sharratta z knihy *Holka z popelnice*, Mára?

ANOTACE

Jméno a Příjmení:	Daniela Jiříčková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Milan Mašát, Ph.D., MBA
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Postava sirotka v literatuře pro děti a mládež
Název v angličtině:	The Orphan Character in Literature for Children and Youth
Anotace práce:	Práce se zabývá postavou sirotka v literatuře pro děti a mládež. Její součástí je interpretace vybraných děl ze třech různých století s důrazem na zobrazení postavy sirotka. V této části práce jsou použity následující knihy: Heidi, děvčátko z hor, Anna ze Zeleného domu a Holka z popelnice. Cílem práce je následná komparace těchto děl. V ní jsou porovnávány zejména osobnosti hlavních hrdinek, formy náhradní péče a vztahy s náhradními rodiči a ostatními dětmi.
Klíčová slova:	sirotek, náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče, domov, literatura pro děti a mládež
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the topic of the orphan in the literature for children and youth. It includes an interpretation of selected works from three different centuries with an emphasis on the portrayal of the character of the orphan. The following books are used in this part of the thesis: Heidi, Anne of Green Gables and Dustbin Baby. The aim of the work is the following comparison of these works. In it, especially the personalities of the main heroines, forms of substitute care and relationships with substitute parents and other children are compared.
Klíčová slova v angličtině:	orphan, substitute care, adoption, foster care, home, literature for children and youth
Přílohy vázané v práci:	ilustrace
Rozsah práce:	64 stran včetně 8 stran příloh
Jazyk:	český